

WYDANIE IV/2023

e-PORADNIK

Miasto Chełm

WWW.POMOCPRAWNA.OIC.LUBLIN.PL

WWW.OIC.LUBLIN.PL

WWW.UMCHELM.PL

*poradnik przygotowany w ramach zadania
publicznego realizowanego
w formie powierzenia zadania przez
Prezydenta Miasta Chełm*

MINISTERSTWO
SPRAWIEDLIWOŚCI

www.ms.gov.pl

Polska Fundacja Ośrodków
Wspomagania Rozwoju Gospodarczego
„OIC Poland” w Lublinie

Publikacja bezpłatna.

E-Poradnik przygotowany w ramach umowy zawartej z MIASTEM CHEŁM - nr W/DSO/257/2022 z dnia 30.12.2022r. Pod tytułem: "Prowadzenie punktu udzielania nieodpłatnej pomocy prawnej, nieodpłatnego poradnictwa obywatelskiego oraz edukacji prawnej w mieście Chełm w 2023 roku."

Realizator Zadania i Wydawca :

Polska Fundacja Ośrodków Wspomagania Rozwoju Gospodarczego "OIC Poland" z siedzibą w Lublinie

ul. Gospodarcza 26

20-213 Lublin

tel.: (81) 710-46-30

fax: (81) 746-13-24

e-mail: sekretariat@oic.lublin.pl

<http://www.oic.lublin.pl>

Polska Fundacja Ośrodków
Wspomagania Rozwoju Gospodarczego
„OIC Poland” w Lublinie

Autor artykułów:

Rafał Kuźma – Radca Prawny/Doradca Obywatelski/Mediator

Lublin, GRUDZIEŃ 2023

Spis treści

1. Najważniejsze zmiany w prawie spadkowym w 2023	3
2. Najważniejsze zmiany zaostrzające Kodeks Karny od października 2023	7
3. Nowe świadczenie dla niepełnosprawnych od 1 stycznia 2024 r.	15
4. Obowiązek zapłaty abonamentu RTV	18
5. Phishing	22
6. Podejrzany a oskarżony	25
7. Ponoszenie przez rodzinę opłat za pobyt w DPS członka rodziny	29
8. Protest wyborczy	33
9. Wykorzystywanie własnego sprzętu w pracy	36

1. Najważniejsze zmiany w prawie spadkowym w 2023

W 2023 r. pojawiło się wiele ważnych zmian w prawie spadkowym - m.in. nowe przesłanki niegodności dziedziczenia, czyli uchylanie się od obowiązku alimentacyjnego i zaniedbywanie spadkodawcy w potrzebie. Z kolei małoletnie dzieci będą lepiej chronione przed przejęciem długów. Zwiększą się też kompetencje asesorów. Chodzi o nowelizację procedury cywilnej i kodeksu cywilnego z 28 lipca br.

Pierwszy pakiet zmian był uzasadniony wprowadzeniem do obrotu prawnego instytucji fundacji rodzinnej (ustawa z dnia 26 stycznia 2023 r. o fundacji rodzinnej, Dz.U. z 2023 r. poz. 326, która weszła w życie od 22 maja 2023 r.). Nowelizacja przepisów księgi czwartej kodeksu cywilnego (k.c.) objęła swoim zakresem art. 927 par. 3 k.c., w którym uregulowano zdolność dziedziczenia fundacji rodzinnej ustanowionej w testamencie przez spadkodawcę, oraz instytucję zachowku (art. 991, 993, 9941, 995-997, 9971, 1000-1001 i 1007 k.c.), którego ustalenie wymaga od wejścia w życie noweli uwzględnienia świadczeń majątkowych lub mienia uzyskanego z fundacji rodzinnej przez osobę uprawnioną do zachowku. Zmiana art. 927 par. 3 k.c. polegała na rozszerzeniu o fundację rodzinną katalogu podmiotów, którym ustawodawca przyznaje warunkową zdolność dziedziczenia. Co do zasady zdolność bycia spadkobiercą ma podmiot, który żyje/istnieje w chwili śmierci spadkodawcy. Ustawa przewiduje wyjątki od tej zasady w przypadku dziecka poczętego jeszcze nie narodzonego w chwili śmierci spadkodawcy, które może być spadkobiercą pod warunkiem żywego urodzenia, oraz fundacji i fundacji rodzinnej, ustanowionych przez spadkodawcę w testamencie pod warunkiem wpisania do rejestru w terminie dwóch lat od dnia ogłoszenia ustanawiającego je testamentu. Celem zmian w zakresie instytucji zachowku było uwzględnienie przysporzeń uzyskanych z majątku fundacji rodzinnej w przypadku, gdy zachodzi potrzeba ustalenia zachowku należnego uprawnionym spadkobiercom.

Kolejny pakiet zmian w zakresie prawa spadkowego wprowadzony został ustawą zmieniającą z dnia 28 lipca 2023 r. (Dz. U. 2023 poz. 1615), która wchodzi w życie 15 listopada 2023 r. Nowelizacja obejmuje rozszerzenie okoliczności (podstaw) niegodności dziedziczenia (zmiana art. 928 par. 1 k.c.), redukcję kręgu spadkobierców ustawowych (zmiana art. 934 k.c.) oraz określenie wpływu na bieg terminu czynności polegającej na wniesieniu wniosku o przyjęcie przez sąd oświadczenia o przyjęciu lub odrzuceniu spadku (zmiana art. 1015 k.c.) lub uchylenie się od skutków przyjęcia/odrzućenia spadku (art. 1019 k.c.).

Odrzucenie spadku przez dzieci

Jedną z kluczowych zmian jest uproszczenie procedury odrzucenia spadku w imieniu małoletnich dzieci. Wcześniej rodzice musieli uzyskać zgodę sądu opiekuńczego przed złożeniem oświadczenia o odrzuceniu spadku w imieniu dziecka. To często prowadziło do komplikacji, gdy rodzice po uzyskaniu zgody sądu sądzili, że sprawa jest już zamknięta, a tymczasem ich dzieci dziedziczyły majątek z dobrodziejstwem inwentarza, ze względu na upływ 6-miesięcznego terminu na złożenie oświadczenia o odrzuceniu spadku.

Od 15 listopada 2023 roku procedura stanie się prostsza. Wystarczy, że rodzic złoży oświadczenie przed notariuszem lub w sądzie, bez uprzedniej zgody sądu opiekuńczego. Będzie to możliwe pod warunkiem, że dziecko zostało powołane do spadku na skutek wcześniejszego odrzucenia spadku przez innego rodzica, a drugi rodzic wyrazi zgodę na dokonanie ww. czynności.

Te nowe zasady dotyczą również spadków otwartych przed datą wejścia w życie zmian, jeśli termin na złożenie oświadczenia o przyjęciu lub odrzuceniu spadku nie upłynął przed 15 listopada 2023 roku.

Jednakże nadal istnieją sytuacje, w których konieczne będzie uzyskanie zgody sądu, np. gdy dziecko jest powołane do dziedziczenia w pierwszej kolejności po jednym z rodziców.

Kiedy wymagana jest zgoda sądu

Zgoda sądu opiekuńczego lub sądu spadku będzie jednak wymagana w sytuacji, gdy dziecko jest powołane do dziedziczenia w pierwszej kolejności, np. po jednym ze swoich rodziców. W takiej sytuacji nie znajdzie zastosowania uproszczona procedura odrzucenia spadku. W takiej sytuacji konieczne będzie uzyskanie zgody sądu opiekuńczego, jeżeli postępowanie o stwierdzenie nabycia spadku nie zostało wszczęte lub sądu spadku, jeżeli sprawa jest już w toku. Ponadto zgoda sądu opiekuńczego lub sądu spadku będzie niezbędna, gdy drugi rodzic, któremu przysługuje władza rodzicielska nie wyraża zgody na ww. czynności.

Co więcej opiekun dziecka dalej zobowiązany będzie uzyskać zezwolenie sądu opiekuńczego lub sądu spadku we wszelkich ważniejszych sprawach, które dotyczą osoby lub majątku małoletniego.

Zmiana właściwości sądu

Zgoda na przyjęcie lub odrzucenie spadku wcześniej należała zawsze do sądu opiekuńczego. Od 15 listopada 2023 roku, w przypadku czynności przekraczających zakres zwykłego zarządu majątkiem dziecka lub osoby pozostającej pod opieką, zwłaszcza przyjęcia lub odrzucenia spadku, zgoda w toku postępowania o stwierdzenie nabycia spadku, będzie wydawana przez sąd spadku. Jeśli postępowanie w tej sprawie zostanie wszczęte przed sądem opiekuńczym, wniosek zostanie przekazany do sądu spadku. Natomiast sąd opiekuńczy będzie wydawał zgodę na dokonanie ww. czynności jedynie w przypadku, gdy postępowanie o stwierdzenie nabycia spadku nie zostało jeszcze wszczęte.

To nowe rozwiązanie ma na celu usprawnienie i przyspieszenie procesu dziedziczenia. Ograniczenie tzw. trzeciej grupy spadkobierców.

Trzecia grupa spadkowa

Kolejna istotna zmiana dziedziczenia następuje w tzw. trzeciej grupie spadkowej. Do tej pory spadek mogli otrzymać dalsi zstępni dziadków spadkodawcy. Według nowych przepisów majątek będzie mógł przyspaść wyłącznie dziadkom, zaś w dalszej kolejności odpowiednio ich dzieciom

i wnukom. Ograniczenie kręgu spadkobierców ustawowych z tzw. trzeciej grupy będzie miało zastosowanie do spadków otwartych po 15 listopada 2023 roku.

Więcej czasu na odrzucenie spadku lub jego przyjęcie

Do tej pory spadkobierca miał 6 miesięcy na zrzeczenie się spadku od dnia, w którym dowiedział się o śmierci spadkodawcy. W tym czasie musiał zdecydować o jego przyjęciu lub odrzuceniu. Od 15 listopada obowiązują nowe przepisy. Termin 6 miesięcy może zostać zawieszony w przypadku, gdy opiekunowie składają oświadczenie w imieniu swoich podopiecznych, a wcześniej muszą uzyskać na to zgodę sądu opiekuńczego.

Poza tym nowelizacja prawa spadkowego 2023 przewiduje, że termin złożenia oświadczenia o przyjęciu lub odrzuceniu spadku jest zachowany już w momencie, gdy dana osobałoży wniosek do sądu o odebranie oświadczenia. Oczywiście taki wniosek musi złożyć w terminie 6 miesięcy.

Zrzeczenie się dziedziczenia

Dokonaną w maju 2023 r. nowelizacją objęto natomiast instytucję zrzeczenia się dziedziczenia. Zgodnie z art. 1048 k.c. przyszły spadkodawca może zawrzeć z osobą, która ma być jego spadkobiercą ustawowym, umowę o zrzeczenie się dziedziczenia. Zawarcie tej umowy powoduje, że spadkobierca będący stroną umowy jest wyłączony od dziedziczenia ustawowego i traci prawo do żądania zachowku, do którego mógłby być uprawniony. Na tle art. 1048 k.c. wskazywano jednak wątpliwości praktyczne odnośnie do dopuszczalności modyfikacji zakresu zrzeczenia się dziedziczenia, np. ograniczenia zrzeczenia tylko do zachowku, częściowego zrzeczenia się spadku, czy też kwestionowanej dopuszczalności zrzeczenia się na korzyść innego spadkobiercy. Zarówno w orzecznictwie, jak i w doktrynie, istnieją różnice stanowisk w tych kwestiach. W temacie umowy o zrzeczenie się prawa do zachowku wypowiadał się wprawdzie SN w uchwale z 17 marca 2017 r. III CZP 110/16, dopuszczając zawarcie takiej umowy. Orzecznictwo nie usuwało jednak całkowicie rozbieżności, a tym samym nie zapewniało jednolitości na etapie stosowania prawa. Wprowadzona nowelizacja art. 1048 k.c. rozstrzyga przynajmniej niektóre ze wskazanych wątpliwości. Zawdzięczamy jej zarazem uelastycznienie swobody spadkodawcy w zakresie kształtowania sukcesji spadkowej. Zgodnie z nowym art. 1048 par. 2 umowa o zrzeczenie się dziedziczenia może obejmować zrzeczenie się tylko prawa do zachowku w całości lub w części. Dodany par. 3 dopuszcza natomiast zrzeczenie się na korzyść innej osoby. Ma ono jednak charakter warunkowy i wywołuje skutek o ile ta osoba będzie dziedziczyć.

Niegodność dziedziczenia

Nowelizacja przepisów o niegodności dziedziczenia obejmuje art. 928 par. 1 k.c. i polega na dodaniu do zawartego w nim katalogu dwóch nowych kategorii okoliczności pozwalających na orzeczenie przez sąd niegodności dziedziczenia. Warto w tym miejscu przypomnieć, że uznanie za niegodnego skutkuje pozbawieniem takiej osoby wszelkich korzyści z majątku spadkodawcy. Tak daleko idącą sankcją uzasadnia szczególnie naganne moralnie zachowanie niegodnego. Z racji m.in. represyjności sankcji, jak również ingerencji takiego wyroku w bliskie stosunki rodzinne spadkodawcy, okoliczności, w których może dojść do orzeczenia niegodności, powinny być precyzyjnie określone. Przed nowelizacją katalog podstaw niegodności obejmował zamknięty katalog

sytuacji, gdy spadkobierca „(1) dopuścił się umyślnie ciężkiego przestępstwa przeciwko spadkodawcy; (2) podstępem lub groźbą nakłonił spadkodawcę do sporządzenia lub odwołania testamentu albo w taki sam sposób przeszkodził mu w dokonaniu jednej z tych czynności; (3) umyślnie ukrył lub zniszczył testament spadkodawcy, podrobił lub przerobił jego testament albo świadomie skorzystał z testamentu przez inną osobę podrobionego lub przerobionego”. „Nowe”, dodane do art. 928 par. 1 k.c. przyczyny niegodności to: (4) uporczywe uchylanie się od wykonywania wobec spadkodawcy obowiązku alimentacyjnego określonego co do wysokości orzeczeniem sądowym, ugodą zawartą przed sądem albo innym organem albo inną umową; (5) uporczywe uchylanie się od wykonywania obowiązku pieczy nad spadkodawcą, w szczególności wynikającego z władzy rodzicielskiej, opieki, sprawowania funkcji rodzica zastępczego, małżeńskiego obowiązku wzajemnej pomocy albo obowiązku wzajemnego szacunku i wspierania się rodzica i dziecka. Dodane przepisy znajdują zastosowanie do sytuacji zaistniałych po dniu wejścia w życie nowelizacji. Oznacza to, że nie można powoływać się na ww. okoliczności w sprawie o uznanie za niegodnego dziedziczenia, jeżeli jest ona już w toku lub gdy spadkodawca zmarł przed 15 listopada 2023 roku. W tym drugim przypadku nie ma możliwości bowiem, by spadkobierca, który ma zostać uznany za niegodnego mógł się dopuścić zachowań, o których mowa w tych przepisach.

Sąd musi orzec o niegodności

Do stwierdzenia niegodności dziedziczenia niezbędne jest konstytutywne orzeczenie sądowe, które ma skutek *ex tunc*. W konsekwencji spadkobierca zostaje wyłączony od dziedziczenia, tak jakby nie dożył otwarcia spadku (art. 928 par. 2 k.c.), tj. zostaje wykluczony od dziedziczenia zarówno na podstawie ustawy, jak i na podstawie testamentu. Spadkobierca taki nie ma także prawa do zachowku, a zapis uczyniony na jego rzecz staje się bezskuteczny. Skutkiem jest zatem pozbawienie spadkobiercy (ustawowego, testamentowego) wszelkich praw do spadku.

Więcej kompetencji dla asesorów

Warto zaznaczyć, że od 15 listopada asesory w sprawach rodzinnych będą mieli możliwość orzekania w sprawach o zezwolenie na dokonanie czynności przekraczającej zakres zwykłego zarządu majątkiem małoletniego lub ubezwłasnowolnionego całkowicie w postaci przyjęcia lub odrzucenia spadku, w toku prowadzonego przez siebie postępowania o stwierdzenie nabycia spadku.

Sąd wezwie na rozprawę spadkobierców, którzy są znani

Zmienia się też m.in. przepis dotyczący rozprawy, na której sąd wydaje postanowienie o stwierdzeniu nabycia spadku po przeprowadzeniu rozprawy. Zgodnie z nowym brzmieniem ma na nią wezwać wnioskodawcę oraz osoby mogące wchodzić w rachubę jako spadkobiercy testamentowi i jako spadkobiercy ustawowi, zgodnie z kolejnością dziedziczenia. Spośród spadkobierców ustawowych będzie wzywał małżonka, zstępnych, osoby pozostające w stosunku przysposobienia, rodziców i rodzeństwo a pozostałych spadkobierców ustawowych pod warunkiem, że są sądowi znani.

Autor: Rafał Kuźma

Radca Prawny/Doradca Obywatelski/Mediator

Strona 6

2. Najważniejsze zmiany zaostrzające Kodeks Karny od października 2023

Z dniem 1 października 2023 r. weszły w życie zmiany w Kodeksie karnym, które znacząco zaostrzają odpowiedzialność karną. Nowelizacja wprowadziła m.in. możliwość orzeczenia kary dożywotniego pozbawienia wolności z zakazem warunkowego zwolnienia z odbycia reszty kary.

Zmiany, które weszły w życie 1 października 2023 r., wprowadzone zostały ustawą z dnia 7 lipca 2022 r. o zmianie ustawy Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw (Dz.U.2022.2600 z 13 grudnia 2022 r. ze zm.). Istotnych zmian jest wiele.

Z uwagi na charakter zmian wprowadzonych ww. nowelizacją znajdują one zastosowanie zasadniczo do przestępstw popełnionych od 1 października 2023 r. – zgodnie z zasadą stosowania obowiązującej poprzednio, jeśli jest względniejsza dla sprawcy (art. 4 § 1 KK).

Nowy wymiar kary pozbawienia wolności

Przepisy nowelizacji likwidują osobną karę 25 lat więzienia i wprowadzają możliwy do orzeczenia przez sąd zakres kary więzienia – do tej pory górną granicę terminowej kary więzienia stanowiło 15 lat, w tej chwili jest to lat 30. Dolna granica pozostaje bez zmian – 1 miesiąc. Do tej pory w polskim prawie karnym funkcjonowała trzykondygnacyjna struktura tej kary- od miesiąca do 15 lat, 25 lat oraz kara dożywotniego pozbawienia wolności). Od 1 października 2023 r. wprowadzono elastyczny wymiar kar, co oznacza, iż Sąd może orzec np. karę 19 lat pozbawienia wolności.

Kara dożywotniego pozbawienia wolności bez możliwości warunkowego zwolnienia

Z dniem 1 października 2023 r. weszły w życie zmiany dotyczące możliwości orzeczenia przez sąd kary dożywotniego pozbawienia wolności z zakazem warunkowego zwolnienia. Regulują je nowe przepisy art. 77 § 3 i § 4 KK. Art. 77 § 3 KK stanowi, iż: wymierzając karę dożywotniego pozbawienia wolności sprawcy za czyn popełniony przez niego po prawomocnym skazaniu za przestępstwo przeciwko życiu i zdrowiu, wolności, wolności seksualnej, bezpieczeństwu powszechnemu lub za przestępstwo o charakterze terrorystycznym na karę dożywotniego pozbawienia wolności albo karę pozbawienia wolności na czas nie krótszy niż 20 lat, sąd może orzec zakaz warunkowego zwolnienia.

Orzeczenie zakazu warunkowego zwolnienia na podstawie przepisu art. 77 § 3 KK zależy od spełnienia kilku warunków:

- w sprawie aktualnie rozpoznawanej przez sąd sprawcy musi zostać wymierzona kara dożywotniego pozbawienia wolności,
- sprawca w chwili orzekania w aktualnej sprawie musi być uprzednio prawomocnie skazany przestępstwo przeciwko:
 1. życiu i zdrowiu,
 2. wolności,

3. wolności seksualnej,
 4. bezpieczeństwu powszechnemu, lub
 5. za przestępstwo o charakterze terrorystycznym.
- za uprzednie przestępstwo sprawcy została wymierzona kara dożywotniego pozbawienia wolności albo kara pozbawienia wolności na czas nie krótszy niż 20 lat.

Dopiero przy łącznym spełnieniu powyższych warunków możliwe będzie orzeczenie przez sąd zakazu warunkowego zwolnienia z odbycia reszty kary na podstawie art. 77 § 3 KK. Sąd nie ma obowiązku orzeczenia zakazu warunkowego zwolnienia. Zgodnie z art. 77 § 4 KK: wymierzając karę dożywotniego pozbawienia wolności, sąd może orzec zakaz warunkowego zwolnienia sprawcy, jeżeli charakter i okoliczności czynu oraz właściwości osobiste sprawcy wskazują, iż jego pozostawanie na wolności spowoduje trwałe niebezpieczeństwo dla życia, zdrowia, wolności lub wolności seksualnej innych osób.

Przepis art. 77 § 4 KK określa mniej warunków, w których sąd ma możliwość orzeczenia zakazu warunkowego zwolnienia z odbycia reszty kary:

- w sprawie sprawcy musi zostać wymierzona kara dożywotniego pozbawienia wolności, oraz
- charakter i okoliczności czynu oraz właściwości osobiste sprawcy wskazują, że jego pozostawanie na wolności spowoduje trwałe niebezpieczeństwo dla życia, zdrowia, wolności lub wolności seksualnej innych osób.

Sąd nie ma obowiązku orzeczenia zakazu warunkowego zwolnienia. Orzeczenie zakazu zależeć będzie od uznania sądu.

Wyższe kary dla sprawców niektórych przestępstw

W najnowszych zmianach prawa karnego materialnego mieszczą się również modyfikacje prawne, które znacząco zaostrzają odpowiedzialność karną wobec sprawców przestępstw przeciwko życiu, zdrowiu, wolności seksualnej i własności.

Mowa tu o takich przestępstwach, jak:

- spowodowanie ciężkiego uszczerbku na zdrowiu – w tej chwili za to przestępstwo będzie można orzec karę od 3 do 20 lat;
- bójka i pobicie – podwyższono zarówno dolną (z 1 miesiąca do 3 miesięcy), jak i górną (z 3 lat do 5 lat) granicę zagrożenia karą;
- rozbój – górna granica kary została podwyższona z 12 do 15 lat;
- zgwałcenie dziecka – po nowelizacji za to przestępstwo będzie można orzec karę więzienia na czas nie krótszy od lat 5 albo dożywocie (wcześniej dolna granica wynosiła 3 lata);
- zgwałcenie ze szczególnym okrucieństwem – w tej chwili kara za to przestępstwo mieści się w przedziale od lat 5 albo kara dożywotniego pozbawienia wolności;
- zgwałcenie z następstwem w postaci śmierci ofiary – od 8 lat więzienia albo dożywocie;
- gwałt na kobiecie ciężarnej – od 3 do 20 lat pozbawienia wolności;
- gwałt z posługiwaniem się bronią – od 3 do 20 lat pozbawienia wolności;
- gwałt z nagrywaniem przebiegu czynu – od 3 do 20 lat pozbawienia wolności;

- kierowanie grupą terrorystyczną – od 3 lat pozbawienia wolności.

Zmiany w kodeksie karnym podnoszą także sankcję za umyślne przestępstwo fałszywego oskarżenia innej osoby o popełnienie czynu zabronionego lub przewinienia dyscyplinarnego. w tej chwili sprawca podlega karze więzienia od 3 miesięcy do lat 5. Do 1 października 2023 – sprawca tego typu przestępstwa podlegał karze grzywny lub karze ograniczenia wolności albo więzienia do lat 2.

Nowe typy przestępstw

Nowelizacja kodeksu karnego wprowadza nowe typy przestępstw, które do tej pory nie były znane w porządku prawnym:

- przyjęcie zlecenia zabójstwa (dodany art. 148a k.k.)- zagrożone karą pozbawienia wolności od 2 do 15 lat;
- przygotowanie do zabójstwa (dodany art. 148 § 5 k.k.)- zagrożone karą pozbawienia wolności od 2 do 15 lat;
- uchylanie się od wykonania obowiązku naprawienia szkody lub zadośćuczynienia za doznaną krzywdę albo nawiązki (dodany art. 244c k.k.);
- nowy typ wymuszenia rozbójniczego, t.j. wymuszenie mienia poprzez szantaż – zagrożone karą pozbawienia wolności od roku do 10 lat;
- kradzież tablic rejestracyjnych (dodany art. 306 c k.k.)- zagrożone karą pozbawienia wolności od 3 miesięcy do lat 5. Warto wspomnieć, że dotychczas czyn taki stanowił wykroczenie z art. 119 kodeksu wykroczeń i zagrożony był karą aresztu, ograniczenia wolności albo grzywny;

Wyższy próg wykroczenia

Podwyższono próg kwotowy, od którego zależy, czy dany czyn jest przestępstwem czy wykroczeniem, z 500 zł do 800 zł. Oznacza to, że teraz kradzież i przywłaszczenie na kwotę do 800 zł stanowi wykroczenie. Ma to istotne znaczenie zarówno z perspektywy potencjalnych sankcji, jak i znacznej różnicy w przedawnieniu karalności tych czynów. Nie oznacza to, że sprawcy pozostaną bezkarni, niemniej jednak sprawcy wykroczeń mogą oczekiwać znacznie łagodniejszych sankcji.

Odpowiedzialność karna czternastolatków

Dotychczas odpowiedzialności karnej podlegały osoby, które ukończyły 17 lat. W określonych sytuacjach – w odniesieniu do określonych przestępstw i warunków, o których mowa w art. 10 § 2 KK – możliwe było pociągnięcie do odpowiedzialności osoby, która ukończyła 15 lat. Od 1 października 2023 r. na zasadach określonych w Kodeksie karnym będą mogli odpowiadać także czternastolatkowie (§ 2a).

Odpowiedzialność karna czternastolatków ma jednak charakter wyjątkowy. Dotyczy w istocie jednej zbrodni: kwalifikowanego zabójstwa (art. 148 § 2 i 3 KK), np. zabójstwa ze szczególnym okrucieństwem (§ 2 pkt 1) lub zabójstwa jednym czynem więcej niż jednej osoby (§ 3). Ponadto, będą musiały być spełnione łącznie dwa warunki:

1. okoliczności sprawy, stopień rozwoju sprawcy oraz jego właściwości i warunki osobiste przemawiają za tym, aby ponosił odpowiedzialność karną na zasadach określonych w Kodeksie karnym, oraz
2. zajdzie uzasadnione przypuszczenie, że stosowanie środków wychowawczych lub poprawczych nie jest w stanie zapewnić resocjalizacji nieletniego.

Zaostrzenie kryteriów odpowiedzialności karnej za tworzenie fałszywych dowodów oraz fałszywe zawiadomienia

Nowe przepisy zaostrzają sankcje dla sprawców przestępstw przeciwko wymiarowi sprawiedliwości. Wprowadzono wyższe kary dla osób składających fałszywe zawiadomienia o możliwości popełnienia przestępstwa. Z katalogu sankcji za przestępstwo z art. 234 k.k. usunięto grzywnę oraz karę ograniczenia wolności. Fałszywe oskarżenie o popełnienie przestępstwa zagrożone jest teraz zagrożone karą pozbawienia wolności od 3 miesięcy do lat 5.

Wraz z nowelizacją, wprowadzono surowe kary dla osób tworzących fałszywe dowody. Osoby, które poprzez fałszywe dowody lub inne podstępne zabiegi, skierują przeciwko określonej osobie ściganie za przestępstwo, w tym także przestępstwo skarbowe, wykroczenie, wykroczenie skarbowe lub przewinienie dyscyplinarne, będą podlegać takiej samej karze, jak fałszywie zawiadamiający (art. 235 k.k.).

Wyższe grzywny

Wyższy wymiar kar pozbawienia wolności nie jest jedyną zmianą w karalności, jaka nastąpiła w ostatniej nowelizacji Kodeksu karnego. Wprowadzono także wyższe grzywny. Utrzymano zasadę, że najniższa liczba stawek dziennych grzywny wynosi 10. Jednak jeżeli przestępstwo zagrożone jest zarówno grzywną, jak i karą pozbawienia wolności, to grzywnę wymierza się w wysokości nie niższej niż:

- 50 stawek- w przypadku zagrożenia karą pozbawienia wolności nieprzekraczającą roku
- 100 stawek– w przypadku zagrożenia karą pozbawienia wolności nieprzekraczającą 2 lat
- 150 stawek– w przypadku zagrożenia karą pozbawienia wolności przekraczającą 2 lata.

Zmiany w art. 37a Kodeksu karnego

Art. 37a KK to instytucja, która umożliwia „zejście” na łagodniejszą rodzajowo karę – grzywnę lub ograniczenie wolności – w sytuacji, w której przestępstwo jest zagrożone tylko karą pozbawienia wolności nieprzekraczającą 8 lat, a wymierzona za nie kara pozbawienia wolności nie byłaby surowsza od roku. W praktyce przepis ten ma bardzo duże znaczenie, zwłaszcza w przypadku oskarżonych, których sytuacja prawno- karna jest złożona z uwagi na uprzednią karalność.

Przepis ten pozwalając na „zejście” na rodzajowo łagodniejszą karę, określa także minimalną ilość stawek dziennych grzywny albo minimalny okres ograniczenia wolności, orzekanych przy jego zastosowaniu. Od dnia 1 października 2023 r. kary orzekane przy zastosowaniu art. 37a § 1 KK będą surowsze, bo minima zostały podwyższone. Art. 37a§ 1 KK stanowi, że: jeżeli przestępstwo jest zagrożone tylko karą pozbawienia wolności nieprzekraczającą 8 lat, a wymierzona za nie kara

pozbawienia wolności nie byłaby surowsza od roku, sąd może zamiast tej kary orzec karę ograniczenia wolności nie niższą od 4 miesięcy albo grzywnę nie niższą od 150 stawek dziennych, w szczególności jeżeli równocześnie orzeka środek karny, środek kompensacyjny lub przepadek.

Jednocześnie możliwości skorzystania z art. 37a § 1 KK będą większe. Do nowelizacji stosowanie tej instytucji ograniczało się do wypadków, w których sąd równocześnie orzekał środek karny, środek kompensacyjny lub przepadek. Ustawodawca w praktyce wyeliminował to ograniczenie.

Rozszerzony został także katalog podmiotów, do których nie stosuje się ww. instytucji. Od 1 października 2023 r. art. 37a § 1 KK nie znajdzie zastosowania także do:

- sprawców, którzy czynu dopuścili się w warunkach recydywy z art. 64 § 1 KK, oraz
- sprawców przestępstwa z art. 178a § 4 KK (tj. ponownej jazdy w stanie nietrzeźwości lub pod wpływem środka odurzającego).

Przedawnienie

Zmianom ulegają także okresy przedawnienia. Okres przedawnienia za zbrodnię zabójstwa ulega wydłużeniu o 10 lat w stosunku do poprzednio obowiązujących przepisów. Oznacza to, iż karalność przestępstwa wobec sprawcy zabójstwa przedawni się z upływem 40 lat. Zmiany w zakresie przedawnienia dotyczą także karalności przestępstw przeciwko życiu lub zdrowiu, popełnionych na szkodę małoletniego, zagrożonych karą, której górna granica przekracza 5 lat pozbawienia wolności, a także wobec sprawców przestępstw przeciwko wolności seksualnej i obyczajności popełnionych na szkodę małoletniego albo gdy treści pornograficzne obejmują udział małoletniego. W tych wypadkach karalność nie ustanie wcześniej niż przed ukończeniem przez małoletniego 40 roku życia.

Nowelizacja zakłada również w określonych okolicznościach przepadek pojazdu za prowadzenie pojazdu w stanie nietrzeźwości. Zmiany te wejdą w życie dopiero w dniu 14 marca 2024 r.

Zmiany w środkach karnych

W przypadku środka karnego pozbawienia praw publicznych dokonano dwóch zmian:

1. rozszerzono katalog czynów, za które sąd w przypadku skazania może orzec wobec sprawcy pozbawienie praw publicznych (o czyny związane z zakłóceniem przetargu lub aukcji z art. 305 KK oraz nowe kwalifikowane typy przestępstw gospodarczych z art. 306b KK),
2. wprowadzono obligatoryjne pozbawienie sprawcy praw publicznych w przypadku skazania za określone przypadki szpiegostwa z art. 130 KK.

Ważne zmiany dotyczą także środka karnego zakazu zajmowania określonego stanowiska albo wykonywania określonego zawodu z art. 41 KK. Od 1 października 2023 r. w przypadku skazania sprawcy za:

- umyślne przestępstwo przeciwko życiu lub zdrowiu na szkodę małoletniego na karę pozbawienia wolności,

- za przestępstwo przeciwko wolności seksualnej lub obyczajowości na szkodę małoletniego sąd obowiązkowo orzeknie zakaz zajmowania wszelkich lub określonych stanowisk, wykonywania wszelkich lub określonych za dowód albo działalności związanych z wychowaniem, edukacją, leczeniem małoletnich lub z opieką nad nimi na czas określony albo dożywotnio (art. 41 § 1a KK).

Również środek karny z art. 39 pkt 2b KK, dotyczący zasadniczo zakazu kontaktów, doczekał się istotnych praktycznych zmian. W ramach tego środka karnego mieści się możliwość orzeczenia przez sąd zakazu:

- przebywania w określonych środowiskach lub miejscach,
- kontaktowania się z określonymi osobami,
- zbliżania się do określonych osób,
- opuszczania określonego miejsca pobytu bez zgody sądu,

jak również nakaz okresowego opuszczenia lokalu zajmowanego wspólnie z pokrzywdzonym. Zakaz lub nakaz może być połączony z obowiązkiem zgłaszania się do Policji lub innego wyznaczonego organu w określonych odstępach czasu, a zakaz zbliżania się do określonych osób (pokrzywdzonego) – również kontrolowany w systemie dozoru elektronicznego.

- wprowadzono nowy przepis art. 41a § 1a KK. Zgodnie z nim w przypadku skazania sprawcy za przestępstwo przeciwko wolności seksualnej lub obyczajowości, sąd na wniosek pokrzywdzonego będzie obowiązkowo stosował ten środek karny. Taki wniosek pokrzywdzony będzie mógł złożyć aż do zamknięcia przewodu sądowego na rozprawie głównej (nowy art. 49a § 2 KPK),
- obowiązkowe jest także orzeczenie tego środka karnego w przypadku skazania sprawcy na karę pozbawienia wolności bez warunkowego zawieszenia jej wykonania za każde przestępstwo przeciwko wolności seksualnej lub obyczajowości – już nie tylko popełnione na szkodę małoletniego (zmiana § 2).

W nowym § 6 doprecyzowano, na czym polega zakaz kontaktowania się z określoną osobą.

Od 1 października 2023 r. do kwalifikowanych przypadków orzeczenia zakazu prawa jazdy na okres nie krótszy niż 3 lata (art. 42 § 2 KK) oraz dożywotnio (art. 42 § 3 KK) dodano nową przesłankę. Orzeczenie dłuższych zakazów w przypadkach, o których mowa w tych przepisach, będzie możliwe także gdy sprawca po zdarzeniu, a przed poddaniem go przez uprawniony organ badaniu w celu ustalenia zawartości alkoholu lub środka odurzającego w organizmie, spożywał alkohol lub środek odurzający.

Od 1 października 2023 r. świadczenie pieniężne na rzecz Funduszu Pomocy Pokrzywdzonym oraz Pomocy Postpenitencjarnej będzie orzekane także wobec skazanych za udział w bójce lub pobiciu, o których mowa w art. 158 lub 159 KK. W takich warunkach świadczenie pieniężne:

- zostanie orzeczone obowiązkowo, albo
- fakultatywnie, jeśli sąd jednocześnie orzeknie obowiązek naprawienia szkody lub zadośćuczynienie za doznaną krzywdę lub nawiązkę z art. 46 § 1 lub 2 KK.

Świadczenie pieniężne za udział w bójce lub pobiciu wyniesie co najmniej 5.000 złotych.

Degradacja to nowy środek karny, który regulują art. 43ba i 43bb KK. Skutkiem orzeczonej degradacji będzie utrata stopnia wojskowego i powrót do stopnia szeregowego. Ten środek karny sąd będzie mógł orzec wobec sprawcy skazanego za przestępstwo umyślne, który w czasie czynu był żołnierzem, żołnierzem rezerwy lub żołnierzem w stanie spoczynku. Warunkiem degradacji będzie ustalenie przez sąd, że rodzaj czynu, sposób i okoliczności jego popełnienia pozwalają przyjąć, że sprawca utracił właściwości wymagane do posiadania stopnia wojskowego.

Dyrektywy wymiaru kary i środków karnych

Z dniem 1 października 2023 r. zmieniły się dyrektywy wymiaru kary i środków karnych. Określone zostały przykładowe okoliczności obciążające (art. 53 § 2a KK) i okoliczności łagodzące (art. 53 § 2b KK), które sąd zobowiązany jest brać pod uwagę w wyrokowaniu o karze. Przede wszystkim jednak rzuca się w oczy wyeliminowanie celów wychowawczych kary, który ma ona osiągnąć w stosunku do skazanego. Celem kary będzie natomiast jej społeczne oddziaływanie. To nie to samo, co dotychczasowe potrzeby w zakresie kształtowania świadomości prawnej społeczeństwa.

Surowsza kara za czyn ciągły

Z dniem 1 października 2023 r. zmienia się także art. 57b KK, który reguluje wymiar kary za przestępstwo popełnione w warunkach czynu ciągłego, tj. art. 12 § 1 KK. Zmienia się dolna granica wymiaru kary w odniesieniu do grzywny i kary ograniczenia wolności.

Sąd skazując za przestępstwo z zastosowaniem tego przepisu wymierzy karę powyżej dolnej granicy ustawowego zagrożenia, a w wypadku grzywny lub kary ograniczenia wolności nie niższą od podwójnej dolnej granicy ustawowego zagrożenia – do podwójnej wysokości górnej granicy ustawowego zagrożenia.

Mały świadek koronny tylko na wniosek prokuratora

Doniosła w praktycznych skutkach jest zmiana art. 60 § 3 KK. Reguluje ona instytucję tzw. małego świadka koronnego. Przed 1 października 2023 r. Sąd stosował nadzwyczajne złagodzenie kary, a mógł nawet warunkowo zawiesić jej wykonanie w stosunku do sprawcy współdziałającego z innymi osobami w popełnieniu przestępstwa, jeżeli ww. sprawca ujawnił wobec organu powołanego do ścigania przestępstw informacje dotyczące osób uczestniczących w popełnieniu przestępstwa oraz istotne okoliczności jego popełnienia. Od 1 października 2023 r. sąd będzie mógł skorzystać z ww. instytucji jedynie na wniosek prokuratora.

Zmiany w recydywie i nowa recydywa

Od 1 października 2023 r. grozi także surowsza odpowiedzialność za przestępstwo popełnione w warunkach recydywy. Zmieniły się dolne granice kar za przestępstwa popełnione w warunkach recydywy. I tak w przypadku recydywy, o której mowa w:

- art. 64 § 1 KK, sąd będzie obowiązkowo wymierzał karę powyżej dolnej granicy ustawowego zagrożenia,

- art. 64 § 2 KK, który obejmuje też przypadki z nowego art. 64a KK, sąd będzie obowiązkowo wymierzał karę od dolnej granicy ustawowego zagrożenia zwiększonego o połowę.

Nowelizacja wprowadza także nową recydywę w art. 64a KK, zgodnie z którym: Jeżeli sprawca w ciągu 5 lat po odbyciu co najmniej 6 miesięcy kary pozbawienia wolności orzeczonej za zbrodnię zabójstwa w związku ze zgwałceniem lub za przestępstwo przeciwko wolności seksualnej zagrożone karą pozbawienia wolności, której górna granica wynosi co najmniej 8 lat, popełnia ponownie taką zbrodnię lub takie przestępstwo, sąd wymierza karę pozbawienia wolności przewidzianą za przypisane przestępstwo w wysokości od dolnej granicy ustawowego zagrożenia zwiększonego o połowę do górnej granicy ustawowego zagrożenia zwiększonego o połowę. Podwyższenie górnego ustawowego zagrożenia nie dotyczy zbrodni.

Dłuższy okres zarządzenia wykonania zawieszanej kary pozbawienia wolności i zatarcia skazania

Zmiany dotyczą także skazania na karę pozbawienia wolności z warunkowym zawieszeniem jej wykonania na okres próby. Na skutek zmiany art. 75 § 4 KK obecnie możliwe będzie zarządzenie wykonania kary w okresie roku od zakończenia okresu próby. Ponadto, do zatarcia skazania dojdzie po upływie roku od zakończenia okresu próby (art. 76 § 1 KK).

Zarządzenie wykonania kary pozbawienia wolności bez możliwości zamiany na ograniczenie wolności

Nowelizacja uchyliła art. 75a KK. Przepis ten w określonych w nim przypadkach pozwalał sądowi zamiast zarządzenia wykonania kary pozbawienia wolności (której wykonanie zostało wcześniej warunkowo zawieszone) na jej zamienienie na karę ograniczenia wolności. Od 1 października 2023 r. takiej możliwości już nie ma.

Autor: Rafał Kuźma
Radca Prawny/Doradca Obywatelski/Mediator

3. Nowe świadczenie dla niepełnosprawnych od 1 stycznia 2024 r.

Od 1 stycznia 2024 r. dorosłe osoby niepełnosprawne mogą otrzymywać z ZUS świadczenie wspierające. Nie wystarczy jednak mieć orzeczenie o niepełnosprawności. Komisją lekarską wyda osobną decyzję ustalającą poziom potrzeby wsparcia. Wysokość świadczenia będzie zależała od liczby punktów.

Cel nowego świadczenia

Celem świadczenia wspierającego ma być udzielenie osobom niepełnosprawnym pomocy służącej częściowemu pokryciu wydatków związanych z zaspokojeniem szczególnych potrzeb życiowych tych osób.

Świadczenie wspierające przysługiwać będzie od 1 stycznia 2024 r. osobie w wieku od ukończenia 18, roku życia posiadającej decyzję ustalającą poziom potrzeby wsparcia, w której potrzebę wsparcia określono na poziomie od 70 do 100 punktów w skali potrzeby wsparcia.

Ustawa o świadczeniu wspierającym wejdzie w życie 1 stycznia 2024 r. z pewnymi wyjątkami:

- od 1 stycznia 2024 r. – świadczenie wspierające będzie dostępne dla osób z niepełnosprawnościami z ustalonym poziomem potrzeby wsparcia od 87 do 100 pkt,
- od 1 stycznia 2025 r. – dla osób z poziomem potrzeby wsparcia od 78 do 86 pkt,
- od 1 stycznia 2026 r. – dla osób z poziomem potrzeby wsparcia od 70 do 77 pkt.

Wyjątkiem od tak określonego ustawą harmonogramu wejścia w życie ustawy jest art. 64 ustawy, zgodnie z którym osoba wymagająca opieki:

- na którą przyznano na podstawie przepisów dotychczasowych prawo do świadczenia pielęgnacyjnego, specjalnego zasiłku opiekuńczego, albo zasiłku dla opiekuna,
- na którą przyznano prawo do świadczenia pielęgnacyjnego na podstawie nowego, obowiązującego od 1 stycznia 2024 r. brzmienia ustawy o świadczeniach rodzinnych

będzie mogła otrzymać świadczenie wspierające od dnia 1 stycznia 2024 r., także w przypadku, gdy w decyzji ustalającej poziom potrzeby wsparcia, potrzebę tę określono na poziomie niższym niż 87 punktów w skali potrzeby wsparcia.

Wysokość świadczenia

Kwota przyznanego świadczenia wspierającego będzie zależała od liczby przyznanych punktów. Są one przyznawane według bardziej szczegółowych kryteriów niż w przypadku orzeczenia o niepełnosprawności. Komisja medyczna weźmie pod uwagę m.in. wiek, zdolność danej osoby do samodzielnego wykonywania określonych czynności lub zadań związanych z codziennym funkcjonowaniem, jej wiek. Poziom potrzeby wsparcia ustalany będzie na podstawie obserwacji, wywiadu bezpośredniego oraz oceny funkcjonowania osoby ubiegającej się o to wsparcie, dlatego niepełnosprawny Konieczne jest odrębne postępowanie przed zespołem medycznym.

Kwota świadczenia będzie powiązana z wysokością renty socjalnej, co oznacza, że wraz z jej wzrostem będzie wzrastało świadczenie wspierające. W zależności od poziomu potrzeby wsparcia, świadczenie zostanie przyznane w wysokości od 40 proc. do 220 proc. renty socjalnej.

W 2023 r. renta socjalna wynosi 1588,44 zł miesięcznie brutto. Eksperti obliczyli, ile – w zaokrągleniu do pełnych złotych – wyniesie świadczenie w zależności od liczby punktów, które w decyzji określi komisja:

- 635 zł – 40 proc. renty socjalnej przy poziomie 70 – 74 punkty,
- 953 zł – 60 proc. renty socjalnej przy poziomie 75 – 79 punktów,
- 1906 zł – 120 proc. renty socjalnej przy poziomie 85 – 89 punktów,
- 2859 zł – 180 proc. renty socjalnej przy poziomie 90 – 94 punkty,
- 3495 zł – 220 proc. renty socjalnej przy poziomie 95 – 100 punktów,

Kiedy składać wniosek

Warto pośpieszyć się z wnioskiem do ZUS o ustalenie prawa do świadczenia wspierającego, gdyż wniosek o przyznanie świadczenia można złożyć najwcześniej w miesiącu, w którym decyzja ustalająca poziom potrzeby wsparcia stanie się ostateczna. To powoduje, że zostało niewiele czasu, by uzyskać decyzję komisji i otrzymać świadczenie już w styczniu 2024 r., jeśli komisja przyzna 87-100 pkt.

Szerokie kryteria

Ustalanie poziomu potrzeby wsparcia będzie polegało na ocenie, jaki zakres wsparcia jest niezbędny osobie, która utraciła autonomię fizyczną, psychiczną, intelektualną lub sensoryczną, by zapewnić tej osobie niezależność. Komisja oceni, czy osobie niepełnosprawnej potrzebne jest wsparcie jednej lub więcej osób albo urządzeń czy technologii wspomagających funkcjonowaniu w określonych obszarach życia. Ocena będzie uwzględniała każdy aspekt życia osoby niepełnosprawnej, a pod uwagę będzie brany m.in. wiek, zdolność do samodzielnego wykonywania określonych czynności. Ocena będzie dokonywana w miejscu zamieszkania osoby niepełnosprawnej lub, na jej wniosek, w miejscu zorganizowanym przez zespół oceniający.

Świadczenie pielęgnacyjne – uzupełnienie programu

Świadczenie wspierające przysługuje tylko pełnoletnim. W przypadku niepełnoletnich z niepełnosprawnością prawny opiekun może jednak uzyskać świadczenie pielęgnacyjne. Świadczenie takie nie przysługuje osobom znajdującym się pod opieką specjalistycznych placówek leczniczych takich jak zakład pielęgnacyjno-opiekuńczy lub dom pomocy społecznej. Od 1 stycznia 2024 r. świadczenie pielęgnacyjne przysługiwać będzie między innymi:

- rodzinie zastępczej;
- osobie prowadzącej rodzinny dom dziecka;
- dyrektorowi placówki opiekuńczo – wychowawczej;
- dyrektorowi regionalnej placówki opiekuńczo – terapeutycznej;

- dyrektorowi interwencyjnego ośrodka preadopcyjnego,

jeżeli sprawują opiekę nad osobą w wieku do ukończenia 18, roku życia legitymującą się orzeczeniem o znacznym stopniu niepełnosprawności albo orzeczeniem o niepełnosprawności łącznie ze wskazaniami konieczności stałej lub długotrwałej opieki lub pomocy innej osoby w związku ze znacznie ograniczoną możliwością samodzielnej egzystencji oraz konieczności stałego współudziału na co dzień opiekuna dziecka w procesie jego leczenia, rehabilitacji i edukacji.

Świadczenie pielęgnacyjne nie będzie przysługiwać, jeżeli:

- osoba sprawująca opiekę ma ustalone prawo do specjalnego zasiłku opiekuńczego, świadczenia pielęgnacyjnego lub zasiłku dla opiekuna;
- osoba wymagająca opieki została umieszczona lub przebywa w domu pomocy społecznej, zakładzie opiekuńczo – leczniczym, zakładzie pielęgnacyjno – opiekuńczym, placówce zapewniającej całodobową opiekę osobom niepełnosprawnym, przewlekle chorym lub osobom w podeszłym wieku, zakładzie karnym, zakładzie poprawczym, areszcie śledczym lub schronisku dla nieletnich;
- osoba wymagająca opieki jest uprawniona za granicą do świadczenia na pokrycie wydatków związanych z opieką, chyba że przepisy o koordynacji systemów zabezpieczenia społecznego lub dwustronne umowy o zabezpieczeniu społecznym stanowią inaczej;
- na osobę wymagającą opieki inna osoba jest uprawniona za granicą do świadczenia na pokrycie wydatków związanych z opieką, chyba że przepisy o koordynacji systemów zabezpieczenia społecznego lub dwustronne umowy o zabezpieczeniu społecznym stanowią inaczej;
- na osobę wymagającą opieki jest ustalone prawo do specjalnego zasiłku opiekuńczego, prawo do świadczenia pielęgnacyjnego lub prawo do zasiłku dla opiekuna.

Wniosek o ustalenie prawa do świadczenia pielęgnacyjnego na dziecko umieszczone w pieczy zastępczej będzie mógł złożyć wyłącznie odpowiednio rodzina zastępcza, osoba prowadząca rodzinny dom dziecka, dyrektor placówki opiekuńczo – wychowawczej, dyrektor regionalnej placówki opiekuńczo – terapeutycznej albo dyrektor interwencyjnego ośrodka preadopcyjnego.

Wniosek o ustalenie prawa do świadczenia pielęgnacyjnego składa się w urzędzie gminy lub miasta właściwym ze względu na miejsce zamieszkania (albo w ośrodku pomocy społecznej lub w innej jednostce organizacyjnej gminy, jeżeli to właśnie im przekazana została w danej gminie realizacja świadczeń rodzinnych).

Autor: Rafał Kuźma

Radca Prawny/Doradca Obywatelski/Mediator

4. Obowiązek zapłaty abonamentu RTV

Opłaty abonamentowe pobierane są za używanie odbiorników radiofonicznych i telewizyjnych, gdzie odbiornikiem radiofonicznym albo telewizyjnym jest każde urządzenie techniczne dostosowane do odbioru programu. Przyjęto domniemanie, że osoba, która posiada odbiornik radiofoniczny lub telewizyjny w stanie umożliwiającym natychmiastowy odbiór programu, używa tego odbiornika i winna wносить opłaty abonamentowe.

Obowiązek uiszczania opłaty abonamentowej powstaje z pierwszym dniem miesiąca następującego po miesiącu, w którym dokonano rejestracji odbiornika radiofonicznego lub telewizyjnego, natomiast ustaje z dniem jego wyrejestrowania w placówce pocztowej Poczty Polskiej SA. Opłaty abonamentowe można opłacać we wszystkich placówkach pocztowych oraz przez stronę internetową Poczty Polskiej SA bez pobierania dodatkowych opłat. Opłaty te można wносить również w pozostałych instytucjach finansowych. 4 Wpłat z tytułu abonamentu rtv należy dokonywać na numer rachunku bankowego zawierający indywidualny numer identyfikacyjny abonenta.

Rejestracja odbiorników rtv

Rejestracji odbiorników radiofonicznych i telewizyjnych dokonuje się w placówkach pocztowych operatora wyznaczonego tj. Poczty Polskiej SA, w terminie 14 dni od dnia wejścia w ich posiadanie.

Dowodami zarejestrowania są:

- „Zgłoszenie rejestracji odbiorników radiofonicznych i telewizyjnych albo zmiany danych”,
- „Zawiadomienie o nadaniu indywidualnego numeru identyfikacyjnego użytkownika”.

Rejestracji odbiorników radiofonicznych i telewizyjnych można również dokonać przez stronę internetową Poczty Polskiej SA. Obowiązkowi rejestracji odbiorników nie podlegają odbiorniki radiowe i telewizyjne:

- 1) wykorzystywane wyłącznie przy tworzeniu audycji lub innych przekazów;
- 2) wykorzystywane wyłącznie do tworzenia, rozpowszechniania lub rozprowadzania programów radiowych i telewizyjnych, w tym do kontroli jakości rozpowszechniania lub rozprowadzania;
- 3) przeznaczone przez przedsiębiorcę do sprzedaży lub przekazania osobom trzecim do używania na podstawie umów, jeżeli czynności te należą do przedmiotu działalności gospodarczej danego przedsiębiorcy.

Rejestracji i opłacie podlegają odbiorniki rtv znajdujące się w firmie służące do innych celów niż wymienione powyżej. Odbiorniki te należy zarejestrować na firmę (nazwa firmy i adres jej siedziby).

Kto musi opłacać abonament rtv

Obowiązek uiszczania opłat za abonament RTV spoczywa na każdym gospodarstwie domowym, w którym znajduje się minimum jeden odbiornik radiowy lub telewizyjny. Niezależnie od ilości posiadanych odbiorników w domu czy samochodzie stanowiącym ich własność, osoby fizyczne wnoszą jedną opłatę abonamentową.

Jedną opłatę bez względu na liczbę posiadanych odbiorników radiofonicznych lub telewizyjnych w tym samym budynku bądź zespole budynków wnoszą również publiczne zakłady opieki zdrowotnej, sanatoria, żłobki, publiczne i niepubliczne jednostki organizacyjne systemu oświaty, państwowe i niepaństwowe szkoły wyższe i domy pomocy społecznej.

Pozostałe podmioty zobligowane są do uiszczenia opłat za każdy posiadany odbiornik radiowy lub telewizyjny, włącznie z tymi, które znajdują się w samochodach służbowych.

Jak informuje KRRiT, opłata dokonywana na rzecz telewizji kablowej, satelitarnej czy platformy cyfrowej nie zwalnia z obowiązku wnoszenia opłat abonamentowych. Konieczność uiszczania opłat abonamentowych wiąże się z używaniem odbiornika radiowego lub telewizyjnego, a nie z treścią emitowanych programów.

Zwolnienie z opłat abonamentowych

Mimo że obowiązek wnoszenia opłat abonamentowych dotyczy każdego gospodarstwa domowego, od tej zasady są pewne wyjątki. Reguluje to art. 4 ust. 1 ustawy z dnia 21 kwietnia 2005 r. o opłatach abonamentowych, który mówi, że zwolnione z opłat abonamentowych są pewne grupy osób.

Na podstawie art. 4 ust. 1 ustawy z dnia 21 kwietnia 2005 r. o opłatach abonamentowych zwalnia się od opłat abonamentowych osoby:

- 1) co do których orzeczono o:
 - a) zaliczeniu do I grupy inwalidów lub
 - b) całkowitej niezdolności do pracy, na podstawie ustawy z dnia 17 grudnia 1998 roku o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (Dz.U.2022.504 t.j.) lub
 - c) znacznym stopniu niepełnosprawności, na podstawie ustawy z dnia 27 sierpnia 1997 roku o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych (Dz.U.2021.573 t.j.) lub
 - d) trwałej lub okresowej całkowitej niezdolności do pracy w gospodarstwie rolnym, na podstawie ustawy z 20 grudnia 1990 roku o ubezpieczeniu społecznym rolników (Dz.U.2022.933 t.j.),
- które ukończyły 75 lat,
- które otrzymują świadczenie pielęgnacyjne lub specjalny zasiłek opiekuńczy z właściwego organu realizującego zadania w zakresie świadczeń rodzinnych jako zadanie zlecone z zakresu administracji rządowej lub rentę socjalną z ZUS lub innego organu emerytalno-rentowego,

- niesłyszące, u których stwierdzono całkowitą głuchotę lub obustronne upośledzenie słuchu (mierzone na częstotliwości 2 000 Hz o natężeniu od 80 dB)
- niewidome, których ostrość wzroku nie przekracza 15%,
- które ukończyły 60 lat oraz mają prawo do emerytury, której wysokość nie przekracza miesięcznie kwoty 50% przeciętnego wynagrodzenia w gospodarce narodowej w roku poprzedzającym, ogłaszanego przez Prezesa GUS,
- spełniające kryteria dochodowe, określone w ustawie z dnia 28 listopada 2003 roku o świadczeniach rodzinnych (Dz.U.2022.615 t.j.),
- które mają prawo do korzystania ze świadczeń pieniężnych z tytułu ustawy z dnia 12 marca 2004 roku o pomocy społecznej (Dz.U.2021.2268 t.j.),
- bezrobotne, o których mowa w art. 2 ust.1 pkt 2 ustawy z dnia 20 kwietnia 2004 roku o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy (Dz.U.2022.690 t.j.),
- posiadające prawo do zasiłku przedemerytalnego, określonego w ustawie z dnia 20 kwietnia 2004 roku o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy (Dz.U.2021.1100 t.j.),
- posiadające prawo do świadczenia przedemerytalnego, określonego w ustawie z dnia 30 kwietnia 2004 roku o świadczeniach przedemerytalnych (Dz.U.2021.1867 t.j.).

Na podstawie odrębnych ustaw od opłat abonamentowych zwalnia się również:

- 1) inwalidów wojennych i wojskowych na podstawie ustawy z dnia 29 maja 1974 roku o zaopatrzeniu inwalidów wojennych i wojskowych oraz ich rodzin (Dz.U.2022.2287 t.j.),
- 2) kombatantów będących inwalidami wojennymi lub wojskowymi na podstawie art. 12 ust. 1 ustawy z dnia 24 stycznia 1991 roku o kombatantach oraz niektórych osobach będących ofiarami represji wojennych i okresu powojennego (Dz.U.2021.1658 t.j.),
- 3) członków rodzin pozostałych po kombatantach będących inwalidami wojennymi lub wojskowymi na podstawie art. 12 ust. 1a ustawy z dnia 24 stycznia 1991 roku o kombatantach oraz niektórych osobach będących ofiarami represji wojennych i okresu powojennego (Dz.U.2022.2039 t.j.),
- 4) osoby, które zostały zaliczone do jednej z grup inwalidów wskutek inwalidztwa pozostającego w związku z pobytem w miejscach, o których mowa w art. 3 i art. 4 ust. 1 ustawy z dnia 24 stycznia 1991 r. o kombatantach oraz niektórych osobach będących ofiarami represji wojennych i okresu powojennego (Dz.U.2022.2039 t.j.),
- 5) członków rodzin pozostałych po osobach pobierających do chwili śmierci rentę z tytułu inwalidztwa, o którym mowa w art. 3 i art. 4 ust. 1 ustawy z dnia 24 stycznia 1991 roku o kombatantach oraz niektórych osobach będących ofiarami represji wojennych i okresu powojennego (Dz.U.2022.2039 t.j.),
- 6) osoby, które zostały zaliczone do jednej z grup inwalidów wskutek inwalidztwa pozostającego w związku z zatrudnieniem, o którym mowa w art. 1 ust. 1 ustawy z dnia 2 września 1994 roku o świadczeniu pieniężnym i uprawnieniach przysługujących żołnierzom zastępczej służby wojskowej przymusowo zatrudnionym w kopalniach węgla, kamieniołomach, zakładach rud uranu i batalionach budowlanych (Dz.U.2021.1774 t.j.),
- 7) osoby posiadające status weterana poszkodowanego na podstawie ustawy z dnia 19 sierpnia 2011 r. o weteranach działań poza granicami państwa (Dz.U.2022.2205 t.j.)

Osoba uprawniona do zwolnienia z opłat abonamentowych jest zobowiązana do przedstawienia w urzędzie Poczty Polskiej dokumentu potwierdzającego to uprawnienie wraz z oświadczeniem. Zwolnienie z opłat przysługuje od pierwszego dnia miesiąca następującego po miesiącu, w którym dopełniono formalności w urzędzie pocztowym.

Ulgi w opłatach abonamentowych

Zgodnie z art. 2 ust. 5 pkt 2 ustawy z dnia 21 kwietnia 2005 r. o opłatach abonamentowych:

- 1) podmioty lecznicze niebędące przedsiębiorcami w rozumieniu przepisów o działalności leczniczej,
- 2) sanatoria i żłobki,
- 3) publiczne i niepubliczne jednostki organizacyjne systemu oświaty,
- 4) publiczne i niepubliczne uczelnie,
- 5) domy pomocy społecznej.

uiszczają tylko jedną opłatę abonamentową niezależnie od liczby używanych odbiorników. Wyłączenia dotyczące jednostek organizacyjnych, zawarte w art. 2 ust. 5 pkt 2 ustawy z dnia 21 kwietnia 2005 r. o opłatach abonamentowych, mają charakter wyczerpujący i nie mogą być interpretowane rozszerzająco.

Kontrole wykonywania obowiązku rejestracji odbiorników rtv

Odbiorniki radiofoniczne i telewizyjne podlegają zarejestrowaniu, dla celów pobierania opłat abonamentowych za ich używanie. Kontrole obowiązku rejestracji odbiorników rtv przeprowadzają uprawnieni pracownicy Poczty Polskiej SA. Pracownicy przeprowadzający kontrolę mają obowiązek okazać upoważnienie do wykonywania czynności kontrolnych w zakresie obowiązku rejestracji odbiorników rtv i uiszczania opłat abonamentowych za ich używanie, legitymację służbową, a na żądanie kontrolowanego również dowód osobisty. Osoba kontrolowana powinna umożliwić przeprowadzenie kontroli obowiązku rejestracji odbiorników rtv lub okazać dowód potwierdzający rejestrację odbiorników radiofonicznych i telewizyjnych. Poczta Polska SA jest uprawniona do żądania wykonania obowiązku rejestracji odbiorników radiofonicznych i telewizyjnych w drodze egzekucji administracyjnej. W przypadku stwierdzenia używania niezarejestrowanego odbiornika radiofonicznego lub telewizyjnego, pobiera się opłatę w wysokości stanowiącej trzydziestokrotność miesięcznej opłaty abonamentowej obowiązującej w dniu stwierdzenia używania niezarejestrowanego odbiornika (w 2023 roku opłata ta wynosi 819 zł w przypadku odbiornika telewizyjnego i 261 zł w przypadku wyłącznie odbiornika radiofonicznego).

Autor: Rafał Kuźma

Radca Prawny/Doradca Obywatelski/Mediator

5. Phishing

Zespół reagowania na incydenty cyberbezpieczeństwa - CSIRT NASK – zarejestrował w 2019 roku 6484 incydentów, wśród których 4100 było atakami typu "fraud", czyli oszustw internetowych. Do oszustw w cyberprzestrzeni wykorzystywane są przede wszystkim ataki typu Phishing.

Co to znaczy Phishing?

Słowo Phishing pochodzi z języka angielskiego. Oznacza podszywanie się pod inną osobę lub instytucję w celu wyłudzenia poufnych informacji. Słowo odnosi się do „łowienia” i brzmi podobnie do słowa „fishing” (z ang: łowienie ryb). Analogii działalności cyberprzestępców do wędkarzy można znaleźć wiele. Tu i tu mamy sieć i wykorzystywanie przynęty.

Co to jest Phishing – definicja

Phishing to rodzaj cyberataku, podczas którego cyberprzestępca próbuje wyłudzić od ofiary poufne informacje. Jest to najprostszy i jednocześnie najpopularniejszy rodzaj cyberataku, którego celem jest np. kradzież loginów, numerów kart kredytowych i rachunków bankowych czy wrażliwych informacji firmowych. Podczas ataku tego typu, hacker może również zainfekować komputer użytkownika oprogramowaniem typu malware. W przeciwieństwie do innych typów oszustw internetowych, wykorzystywane są błędy i luki w oprogramowaniu i konfiguracji. Celem Phishing nie jest urządzenie, ale człowiek i posiadane przez niego dane. Cyberprzestępca bardzo często podszywa się pod zaufaną instytucję lub osobę zaufania społecznego, autorytet dla ofiary, wymuszając strach czy pośpiech, aby skłonić ją do szybkiego działania. Przykładem takiej wymuszonej natychmiastowej reakcji może być logowanie do konta bankowego w celu autoryzacji danych.

Wiadomości phishingowe są tak przygotowywane przez cyberprzestępców, aby wyglądały na autentyczne, ale w rzeczywistości są fałszywe. Mogą próbować skłonić Cię do ujawnienia poufnych informacji, zawierać link do strony internetowej rozprzestrzeniającej szkodliwe oprogramowanie (często przestępcy używają podobnych do autentycznych nazw witryn) lub mieć zainfekowany załącznik.

Szczególnym rodzajem phishingu – zdecydowanie bardziej niebezpiecznym – jest tzw. spear-phishing, czyli ukierunkowany na KONKRETNEGO adresata atak, mający na celu wywarcie określonego wpływu lub wymuszenie działania w stosunku do odbiorcy. Przestępcy mogą podszywać się pod naszych partnerów biznesowych, z którymi współpracujemy, a wiadomość może być spersonalizowana, tzn. bezpośrednio odwoływać się do naszych relacji. Taki typ ataku jest często poprzedzony dokładnym rozpoznaniem przez atakującego naszej firmy, urzędu lub dostępnych o nas danych w mediach społecznościowych.

Rodzaje phishingu

Ataki phishingowe możemy podzielić na cztery rodzaje:

- Cyberprzestępca wysyła w wiadomości e-mail link, licząc na to, że ofiara w niego kliknie (phishing e-mail).
- Haker próbuje wciągnąć ofiarę w rozmowę telefoniczną (vishing).
- Haker wysyła wiadomość SMS z prośbą o kliknięcie w odnośnik lub oddzwonienie do nadawcy (smishing).
- Spear phishing (oraz jego odmiana – whaling) - jest to atak wykorzystujący wcześniej pozyskane informacje o potencjalnych ofiarach w celu zwiększenia jego skuteczności i stworzenia wiadomości idealnie dopasowanej do ofiary. Celem spear phishingu jest kradzież własności intelektualnej i innych wrażliwych danych konkretnej osoby. Tego rodzaju atak jest zwykle trudniejszy niż tradycyjny. Wymaga przygotowania i jest przez to zdecydowanie skuteczniejszy, ponieważ jest spersonalizowany i kierowany bezpośrednio do danej osoby lub organizacji. Skrajną odmianą spear phishingu jest whaling, czyli próba ataku na osobę będącą na ważnym stanowisku w firmie lub organizacji.

Jak radzić sobie z fałszywymi wiadomościami?

Nie klikaj w żaden link w wiadomości e-mail, to dobrze. Dopóki nie masz pewności, że nadawca jest prawdziwy, nie powinieneś klikać w żadne linki ani na nie odpowiadać. W wiadomościach SMS lub mailach często wykorzystywane są tzw. tiny-URL, czyli skrócone adresy stron internetowych. Stąd też zaleca się zwracanie szczególnej uwagi na nazwy stron internetowych, które przesyłane są w podejrzanych mailach czy SMSach np. zamiast www.allegro.pl wykorzystywany może być fałszywy adres www.allegrosklep.online itp. Następną rzeczą jest ustalenie, czy wiadomość e-mail jest autentyczna i nie jest oszustwem.

Kto może paść ofiarą phishingu?

Na atak typu phishing narażeni jesteśmy wszyscy - od właścicieli firm i dyrektorów, poprzez pracowników większych i mniejszych firm, aż po zwykłych internautów. Ataki phishingowe trwają nieustannie i możemy się z nimi spotkać wszędzie. Bardzo popularnym rodzajem phishingu są kampanie na portalach sprzedażowych, których ofiarami padają użytkownicy serwisu ogłoszeniowego. Często dostajemy też fałszywe wiadomości SMS z informacją, że minął termin zapłaty jakiejś należności. Ataków phishingowych nie jesteśmy w stanie łatwo wyeliminować ze swojego życia, dlatego warto budować świadomość na ten temat i zdawać sobie sprawę z ryzyka i konsekwencji.

Jak rozpoznać e-mail wyłudający informacje?

Wiele wiadomości phishingowych ma niepoprawną gramatykę, interpunkcję, pisownię, czy też brak jest polskich znaków diakrytycznych np. nie używa się „ą”, „ę” itd. Należy sprawdzić, czy mail pochodzi z organizacji, na którą powołuje się nadawca. Często adres mailowy nadawcy jest zupełnie niewiarygodny, czy też nie jest tożsamy np. z podpisem pod treścią maila. Kolejny krok to ocena, czy wygląd i ogólna jakość e-maila może pochodzić z organizacji / firmy, od której powinna pochodzić taka wiadomość np. użyte logotypy, stopki z danymi nadawcy itd. Trzeba także sprawdzić, czy e-mail

jest adresowany do nas z imienia i nazwiska, czy odnosi się do „cenionego klienta”, „przyjaciela” lub „współpracownika”. Może to oznaczać, że nadawca tak naprawdę nas nie zna i że jest to część oszustwa typu phishing. Następnie należy sprawdzić, czy e-mail zawiera ukryte zagrożenie, które wymaga natychmiastowego działania. Podejrliwość powinny wzbudzić np. słowa typu „wyślij te dane w ciągu 24 godzin” lub „padłeś ofiarą przestępstwa, kliknij tutaj natychmiast”. Należy sprawdzić nazwę nadawcy, czy wygląda na prawdziwą, czy może tylko naśladuje kogoś, kogo znamy. Jeśli wiadomość brzmi zbyt dobrze, aby mogła być prawdziwa, prawdopodobnie nie jest ona prawdziwa. Jest mało prawdopodobne, aby ktoś chciał nam dać pieniądze lub dostęp do tajnej części Internetu. Bank lub jakakolwiek inna instytucja nigdy nie powinna prosić o podanie w wiadomości e-mail danych osobowych. Urzędy administracji publicznej nigdy nie proszą przy pomocy SMS, czy maili o dopłatę do szczepionki, czy uregulowanie należności podatkowych. Należy dokładnie sprawdzić wszelkie polecenia lub pytania w wiadomości e-mail na przykład dzwoniąc do banku z pytaniem czy rzeczywiście wysłana została taka wiadomość lub wyszukać w wyszukiwarce Google (lub podobnej) wybrane słowa użyte w wiadomości e-mail. Konieczne jest zwracanie uwagi na linki przekazywane również między znajomymi, gdyż link może faktycznie nie prowadzić do właściwej strony. Coraz częściej przestępcy uzyskując w nielegalny sposób kontrolę nad naszymi kontami społecznościowymi podszywają się pod naszych znajomych i rodzinę. Szczególną uwagę należy zwrócić na skrócone linki, jeśli nie mamy pewności, dokąd poprowadzi link, należy najechać wskaźnikiem myszy na link (nie klikając), a na dole przeglądarki zostanie wyświetlony pełen adres linku.

Jeśli zauważymy podejrzanego e-maila, trzeba oznaczyć go w skrzynce odbiorczej jako spam lub wiadomości śmieci lub podejrzany. Spowoduje to usunięcie go ze skrzynki odbiorczej, a także poinformowanie dostawcy poczty e-mail, że zidentyfikowano go jako potencjalnie niebezpieczny.

Co zrobić w przypadku phishingu?

Jeśli mimo przestrzegania wymienionych zasad, jesteśmy ofiarą ataku phishingowego, należy podjąć poniższe kroki.

- Jak najszybciej zmienić hasła, zanim zrobią to hakerzy.
- Jeśli skradziono dane logowania do banku, od razu skontaktować się z bankiem.
- Jeśli nie mamy już możliwości zalogować się do swojego konta, należy skontaktować się z działem obsługi klienta, aby dane dostępne zostały przywrócone.

Zgłoszenie phishingu nie jest trudne, a może zapobiec atakowi na kolejne ofiary. Prostym sposobem na zgłoszenie lub podejrzenie ataku phishingowego jest wypełnienie formularza online na stronie internetowej zespołu reagowania na incydenty komputerowe CERT Polska.

Przed dokonaniem zgłoszenia, należy najdokładniej udokumentować to, co się stało. Na pewno przydadzą się screeny ekranów, na których podaliśmy swoje dane, a także wiadomości, które sugerowały konieczność dopłaty lub zawierały podejrzane linki. Każde oszustwo internetowe powinno niezwłocznie zostać zgłoszone policji.

Autor: Rafał Kuźma

Radca Prawny/Doradca Obywatelski/Mediator

6. Podejrzany a oskarżony

Prawo karne posługuje się specyficznymi definicjami, których znajomość może okazać się niekiedy bardzo przydatna. W praktyce zdecydowana większość osób błędnie używa pojęć podejrzany, oskarżony, skazany – tak naprawdę nie można ich stosować zamiennie.

Uczestnicy postępowania karnego

Postępowanie karne cechuje się całkowitą odrębnością i zdecydowanie różni się od postępowań cywilnych i administracyjnych. Jego podstawowym celem jest udzielenie odpowiedzi, czy doszło do popełnienia czynu zabronionego (przestępstwa lub wykroczenia), a jeśli tak, to czy można ukarać sprawcę takiego zdarzenia.

W ramach postępowania karnego zawsze występują organy ścigania, do najpopularniejszych należą oczywiście policja oraz prokuratura. To one mają stać na straży przestrzegania prawa w Polsce oraz przygotowania sprawy do ewentualnego postępowania karnego toczącego się przed sądem (o ile oczywiście w ogóle do tego dojdzie).

Wśród uczestników postępowania karnego możemy wyróżnić:

- organy procesowe (np. sądy);
- strony procesowe i ich reprezentantów (np. podejrzany, pokrzywdzony, oskarżyciel publiczny lub prywatny);
- rzeczników interesu społecznego;
- osobowe źródła dowodowe;
- pomocników organów procesowych.

Podejrzany, oskarżony i skazany należą do kategorii stron procesowych, przy czym nie wszyscy muszą pojawiać się w ramach toczącego się postępowania sądowego.

Sprawca a osoba podejrzana

O tym, że ktoś jest sprawcą przestępstwa, można twierdzić dopiero po wydaniu prawomocnego wyroku skazującego. Dopóki sąd nie orzeknie prawomocnie o czyjejś winie, to możemy mówić jedynie o osobie podejrzanej, podejrzanym i oskarżonym z uwagi na zasadę domniemania niewinności.

Osoba podejrzana, to taka: wobec której nie nastąpiło jeszcze przedstawienie zarzutu ani też nie doszło do przesłuchania w charakterze podejrzanego, ale zostały w stosunku do niej w postępowaniu przygotowawczym podjęte określone czynności procesowe, które pozwalają przyjąć, że osoba ta jest traktowana jako podejrzany.

Warto wiedzieć, że gdy dochodzi do zatrzymania, osoba podejrzana ma prawo do m.in.:

- niezwłocznego kontaktu z obrońcą,
- podania przyczyny zatrzymania,

- otrzymania odpisu protokołu zatrzymania,
- złożenia zażalenia na zatrzymanie do sądu.

Kodeks postępowania karnego nakłada na osobę podejrzaną także pewne obowiązki takie jak poddanie się m.in.:

- oględzinom zewnętrznym ciała czy badaniom zewnętrznym (niepołączonym z naruszaniem integralności ciała),
- pobraniu odcisków, krwi, włosów, wymazów ze śluzówki policzka, a także innych wydzielin z organizmu,
- sfotografowaniu w celu okazania jej innym osobom.

W momencie przedstawienia zarzutu popełnienia przestępstwa, osoba podejrzana nabywa status podejrzanego.

Podejrzany

Definicja legalna podejrzanego została ujęta w treści art. 71 § 1 kodeksu postępowania karnego. Za podejrzanego uważa się osobę, co do której wydano postanowienie o przedstawieniu zarzutów albo której bez wydania takiego postanowienia postawiono zarzut w związku z przystąpieniem do przesłuchania w charakterze podejrzanego.

Wskazać w tym miejscu należy, że postępowanie przygotowawcze toczy się w dwóch etapach – w sprawie (łac. in rem) oraz przeciwko konkretnej osobie (łac. in personam).

Ta konkretna, określona osoba staje się podejrzanym z momentem wydania postanowienia o przedstawieniu zarzutu lub od momentu powiadomienia jej przed przesłuchaniem o treści zarzutu, która to treść winna być wpisana do protokołu z przesłuchania. Wraz z uzyskaniem statusu podejrzanego osoba taka staje się stroną procesową.

Jako strona procesowa podejrzany zarówno zyskuje szereg procesowych uprawnień chroniących jego interesy, ale też ponosi wszelkie negatywne skutki swojego statusu jak chociażby możliwość zastosowania wobec niego środków zapobiegawczych, a więc np. dotkliwego środka izolacyjnego w postaci tymczasowego aresztowania.

Prawa i obowiązki podejrzanego

Od momentu przedstawienia zarzutów podejrzany staje się stroną postępowania i nabywa określone uprawnienia procesowe. To np. prawo do odmowy składania wyjaśnień czy brak odpowiedzialności karnej za ich fałszywe złożenie (granicą ich legalności jest fałszywe oskarżenie kogoś o popełnienie przestępstwa). Jest to jedno z kluczowych uprawnień podejrzanego (a później oskarżonego). Inni uczestnicy postępowania karnego, którzy są przesłuchiwanymi w charakterze świadków, mają prawny obowiązek złożenia zeznań. Za ich fałszywe złożenie grozi odpowiedzialność karna. Świadek ma jednak prawo odmówić udzielenia odpowiedzi na konkretne pytanie, jeżeli

mogłaby narazić go lub jego najbliższych na odpowiedzialność karną. Odmówić złożenia zeznań może także osoba najbliższa dla podejrzanego albo oskarżonego.

Podejrzanym musi natomiast poddać się:

- badaniom psychologicznym,
- psychiatrycznym,
- badaniom połączonym z dokonaniem zabiegów na jego ciele (z wyjątkiem chirurgicznych),
- obowiązkowi stawieństwa na wezwanie organu,
- obowiązkowi informowania o zmianie miejsca pobytu.

Wyjątkowo istotną kwestią jest możliwość zastosowania wobec podejrzanego, po spełnieniu wymaganych ustawą warunków, środków zapobiegawczych, np. tymczasowego aresztowania, dozoru policji.

Oskarżony

Zgodnie z brzmieniem art. 71 § 2 kodeksu postępowania karnego, za oskarżonego uważa się osobę, przeciwko której wniesiono akt oskarżenia, wniosek o skazanie bez przeprowadzania rozprawy lub wniosek o warunkowe umorzenie postępowania. Oskarżony zachowuje prawa i obowiązki przysługujące uprzednio podejrzanemu. Jedyne zmiany mogą wynikać z tego, że po wniesieniu skargi mamy inny etap postępowania, więc korzystanie z pewnych uprawnień czy realizowanie obowiązków będzie wyglądało inaczej. Przykładowo, wszelkie wnioski będą kierowane już do sądu, a nie do organu postępowania przygotowawczego – np. policji czy prokuratury. Status oskarżonego na pewno świadczy o tym, że sprawa karna jest na zdecydowanie bardziej zaawansowanym poziomie niż w przypadku podejrzanego.

Skazany

Osoba, wobec której sąd wymierzył karę, a wcześniej stwierdził też sprawstwo i winę, jest uznawana za skazanego. Z pojęciem tym mamy do czynienia tylko wtedy, gdy w danej sprawie pojawia się prawomocny wyrok skazujący, tj. taki, od którego nie przysługuje już zwyczajny środek zaskarżenia (apelacja). Warto podkreślić, że zgodnie z art. 242 Kodeksu karnego wykonawczego określenia „skazany” używa się także do tymczasowo aresztowanego oraz do sprawcy, wobec którego zastosowano środek zabezpieczający.

Skazany jest zobowiązany do wykonania nałożonej na niego kary, nie oznacza to jednak, że jest on pozbawiony jakichkolwiek praw. Ma to szczególne znaczenie w przypadku osób odbywających karę pozbawienia wolności w zakładach zamkniętych. Skazani podlegają bowiem ochronie prawnej i nie mogą być naruszane względem nich prawa człowieka.

Osoba skazana za popełnienie przestępstwa zostaje wpisana do rejestru karnego, czego nie stosuje się ani względem podejrzanego, ani oskarżonego. Ma to istotne znaczenie przede wszystkim na rynku pracy – w zawodach, w których konieczne jest posiadanie tzw. czystej karty. Część przepisów oraz większość pracodawców nie chce zatrudniać osób, które były notowane i skazane za

przestępstwo. Informację o skazaniu można jednak wykreślić z rejestru po upływie odpowiedniego okresu – wykreślenie odbywa się na wniosek albo z urzędu w zależności od rodzaju popełnionego czynu.

Postępowanie w sprawach o wykroczenia

Warto podkreślić, iż w postępowaniu wykroczeniowym występuje odmienne nazewnictwo. W sprawach o wykroczenia mamy na początku do czynienia z osobą podejrzaną o popełnienie wykroczenia. Jest ona odpowiednikiem osoby podejrzanej w postępowaniu karnym. Następnie występuje osoba, co do której istnieje uzasadniona podstawa do sporządzenia przeciwko niej wniosku o ukaranie. To osoba, co do której istnieją dane dostatecznie potwierdzające, że popełniła ona wykroczenie i powinna zostać ukarana. Jest ona odpowiednikiem podejrzanego na gruncie kodeksu postępowania karnego.

W postępowaniu w sprawach o wykroczenia nie funkcjonuje instytucja przedstawienia zarzutów. W praktyce pojęcia osoby podejrzanej o popełnienie wykroczenia i osoby, co do której istnieje uzasadniona podstawa do sporządzenia przeciwko niej wniosku o ukaranie są często stosowane zamiennie.

Wniosek o ukaranie jest skargą w postępowaniach w sprawach o wykroczenia i jego wniesienie powoduje przeniesienie postępowania na etap sądowy. Osoba, przeciwko której wniesiono do sądu wniosek o ukaranie w sprawie o wykroczenia to obwiniony.

Autor: Rafał Kuźma

Radca Prawny/Doradca Obywatelski/Mediator

7. Ponoszenie przez rodzinę opłat za pobyt w DPS członka rodziny

W przypadku przepisów dotyczących pobytu w domu pomocy społecznej mamy do czynienia ze szczególnym obowiązkiem alimentacyjnym nakładanym na krewnych mieszkańca DPS, który określa ustawa o pomocy społecznej.

Kogo można obciążyć opłatą

Pobyt w DPS-ie podlega określonej opłacie. Zdarza się, że dana osoba jest do niego kierowana, pomimo iż nie posiada wystarczających środków na pokrycie jego kosztów. Wówczas pobyt ten finansowany jest z jej emerytury lub renty, ale tylko do 70% otrzymywanego świadczenia. Sama opłata natomiast zazwyczaj jest stosunkowo wysoka, co wiąże się z tym, iż najczęściej kierowanego do DPS-u emeryta bądź rencisty na niego nie stać. Wtedy do pokrycia opłaty za pobyt zobowiązana jest rodzina pensjonariusza (najczęściej jego małżonek, dzieci).

Opłatami można obciążyć członków rodziny w niżej wymienionej kolejności: małżonek, zstępni, wstępni. Innymi słowy jeżeli małżonek nie żyje lub osiąga zbyt niski dochód, aby uiszczać opłaty to wówczas powstaje obowiązek ich opłacania przez zstępnych. Jeżeli z wyżej określonych powodów zstępni nie mogą realizować tego obowiązku to spoczywa on na wstępnych. W ramach danej grupy zstępnych (wstępnych) każdy ma jednakowy obowiązek ponoszenia opłat, a różnicuje go osiągany dochód.

Podstawa ustalenia opłaty

Najpierw organ wysyła wezwanie, w którym zwraca się do osoby, na którą zamierza nałożyć opłatę do opisanie swojej sytuacji dochodowej (otrzymywanego wynagrodzenia itp.). Na tej podstawie DPS ustala wysokość opłaty za pobyt i przesyła osobie zobowiązanej umowę do podpisania. W przypadku odmowy zawarcia umowy (nieodesłania jej, niepodpisania itp.) organ wydaje decyzję administracyjną, w której mimo to ustala wysokość opłaty.

Zwolnienie od opłaty

Możliwości zwolnienia od opłaty jest wiele. Należą do nich m.in.:

- kryterium dochodowe – aby ponosić opłatę za pobyt w DPS, dochód zobowiązanego musi przekraczać 300% kryterium dochodowego (jest to kwota zmienna, w zależności od danego roku)
- ponoszenie opłat za pobyt innych członków rodziny w DPS, ośrodku wsparcia itp.
- uzasadnione okoliczności, np. długotrwała choroba, bezrobocie, niepełnosprawność, śmierć członka rodziny, straty materialne powstałe w wyniku klęski żywiołowej lub innych zdarzeń
- małżonkowie utrzymują się z jednego wynagrodzenia lub świadczenia
- jeżeli osoba zobowiązana przebywała w rodzinie zastępczej, domu dziecka, placówce opiekuńczo-wychowawczej na podstawie orzeczenia sądu o ograniczeniu władzy rodzicielskiej pensjonariusza

- jeżeli sąd wydał wyrok oddalający alimenty na rzecz rodzica (pensjonariusza)
- jeżeli pensjonariusz był pozbawiony władzy rodzicielskiej i władzy tej nie przywrócono
- jeżeli pensjonariusz był skazany za umyślne przestępstwo popełnione z użyciem przemocy na szkodę zobowiązanego, jego rodzeństwa lub rodzica

Warto zaznaczyć, iż nawet niespełnienie ww. przesłanek do zwolnienia może – w zależności od uzasadnionych okoliczności – prowadzić do zwolnienia lub obniżenia opłaty. Z kolei nawet pomimo spełnienia którejś z nich, organ może (ale nie ma takiego obowiązku) zwolnić z opłaty.

Obowiązkowe przesłanki zwolnienia

Występują przesłanki, kiedy organ zawsze musi zwolnić daną osobę z omawianych opłat. Po pierwsze ma to miejsce, gdy przedstawi się organowi prawomocne orzeczenie sądu o pozbawieniu mieszkańca DPS władzy rodzicielskiej nad zobowiązanym do ponoszenia opłat. Wówczas należy dodatkowo oświadczyć, iż władza rodzicielska nie została przywrócona. Po drugie, omawiane zwolnienie nastąpi, gdy przedstawi się organowi sądowe stwierdzenie stosowania przez mieszkańca DPS przemocy wobec osoby zobowiązanej do ponoszenia opłat lub jej bliskich. Wtedy konieczne jest dostarczenie orzeczenia sądu o skazaniu mieszkańca DPS za przestępstwo. Musi być ono ścigane z oskarżenia publicznego i popełnione na szkodę osoby zobowiązanej do wnoszenia opłaty. Identycznie sytuacja wygląda, gdy przedstawione zostanie ww. orzeczenie popełnione na szkodę zstępnego osoby zobowiązanej do ponoszenia opłaty, małoletniego lub nieporadnego pełnoletniego rodzeństwa lub jej rodzica. Wyżej określone zwolnienie nastąpi, gdy skazanie nie uległo zatarciu. Omawiane zwolnienia obejmują również zstępnych osoby zwolnionej z opłaty za pobyt mieszkańca DPS.

Fakultatywne przesłanki zwolnienia z opłat za pobyt w DPS

Występują także przesłanki, kiedy organ może zwolnić daną osobę z omawianych opłat w całości lub w części. Sformułowanie „może” nie oznacza, iż organ może rzucić monetą i rozstrzygnąć sprawę na tej podstawie. Organ musi uwzględnić, m.in. zasady sprawiedliwości w danej sprawie. Jeżeli tego nie uczyni warto się odwołać od takiej decyzji. Organ wyda decyzję po przeprowadzeniu rodzinnego wywiadu środowiskowego. Ustawodawca nie wskazał zamkniętego katalogu sytuacji, kiedy ww. zwolnienie może nastąpić.

Sytuacja życiowa osoby zobowiązanej, jako możliwość uzyskania zwolnienia

Pierwsza grupa przykładów dotyczy sytuacji życiowej osoby starającej się o zwolnienie. Może ona odnosić się do opłacania także pobytu innych członków rodziny w DPS lub innej placówce. Kolejny przykład to zaistnienie uzasadnionych okoliczności. Są nimi np. śmierć członka rodziny, niepełnosprawność, bezrobocie lub długotrwałą chorobę. Zalicza się do nich też straty materialne wskutek klęski żywiołowej lub innych zdarzeń losowych. Ww. zwolnienie może także nastąpić, gdy członkowie rodziny utrzymują się z jednego wynagrodzenia lub świadczenia. Podobnie wygląda sytuacja, gdy osoba obowiązana do wnoszenia opłaty jest w ciąży lub samotnie wychowuje dziecko.

Z orzecznictwa wynika także, że zwolnienie może przysługiwać, gdy koszty utrzymania uniemożliwiają ponoszenie opłaty. Tak orzekł, np. WSA w Krakowie w wyroku z 4.12.2019 r., III SA/Kr 613/19, LEX nr 2756640). W tej sytuacji warto załączyć dokumenty wskazujące na wysokość ponoszonych usprawiedliwionych wydatków. Mogą nimi być, np. faktury za media, umowy pożyczek lub kredytów. Innymi słowy nawet po przekroczeniu ww. kryterium dochodowego istnieje możliwość uzyskania omawianego zwolnienia. Nastąpi to, jeżeli wykaże się ponoszenie usprawiedliwionych wydatków.

Dodatkowo o zwolnienie z opłaty mogą starać się działacze opozycji antykomunistycznej bądź osoby represjonowane z powodów politycznych. Mogą to również uczynić członkowie Korpusu Weteranów Walk o Niepodległość RP. Dotyczy to jedynie sytuacji, gdy zobowiązano ich do opłacania własnego pobytu w DPS.

Niewłaściwe zachowania osoby przebywającej w DPS wobec zobowiązanego

Druga grupa omawianych przykładów odnosi się do niewłaściwego zachowania osoby przebywającej w DPS wobec zobowiązanego do ponoszenia opłaty lub jego rodzica. Mogło ono polegać na ograniczeniu władzy rodzicielskiej domownikowi DPS i przebywaniu zobowiązanego do ponoszenia opłat w rodzinnym domu dziecka, rodzinie zastępczej lub placówce opiekuńczo-wychowawczej. Na tej podstawie o zwolnienie może się starać również osoba, której rodzic przebywał z ww. przyczyn w takich placówkach. Zwolnienie może także zaistnieć, gdy zobowiązany do opłacania pobytu w DPS przedstawi wyrok oddalający powództwo o alimenty na rzecz domownika DPS. Inny przykład stanowi sytuacja, gdy domownik DPS rażąco naruszył obowiązek alimentacyjny lub inne obowiązki rodzinne wobec zobowiązanego do ponoszenia opłat. Wówczas wymagane jest wykazanie tego, w tym na podstawie dokumentów. Warto przedstawić organowi, np. pisma komornika, wyroki lub decyzje o otrzymaniu świadczeń z funduszu alimentacyjnego.

Procedura unikania opłat za pobyt w DPS

Aby uniknąć opłat, należy złożyć odpowiedni wniosek do wójta, burmistrza lub prezydenta miasta, najczęściej przez lokalny ośrodek pomocy społecznej. Wniosek ten można złożyć zarówno po ustaleniu opłat, jak i przed ich określeniem.

Odwołanie od decyzji ustalającej opłatę

Od decyzji w przedmiocie odpłatności za pobyt w domu pomocy społecznej służy stronie odwołanie do Samorządowego Kolegium Odwoławczego – w terminie 14 dni od dnia jej doręczenia, a następnie skarga do Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego – w terminie 30 dni.

Decyzje ustalające wysokość opłaty często wydawane są z licznymi błędami formalnymi. Formułując odwołanie można np. wskazać na pewne braki w ustawie o pomocy społecznej. Ustawa ta wskazuje w przywołanym powyżej art. 61 ust 2 pkt 2, iż opłata jest ustalana z krewnymi na podstawie zawartej umowy. Ustawa w ogóle nie przewiduje sytuacji w której dana osoba nie będzie chciała zawrzeć takowej umowy. Tym samym nie ma przepisu, który by upoważniał organ do ustalenia

takowej opłaty samodzielnie, w formie decyzji administracyjnej, a tak się najczęściej dzieje. W Wyroku Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w Łodzi z dnia 7 marca 2013 r., sygn. akt II SA/Łd 1172/12 wskazano, iż: „Treść normy prawnej zbudowanej w oparciu o przepis art. 61 ust. 2 pkt 2 u.p.s. nie pozostawia wątpliwości, że ponoszenie opłat za pobyt w domu pomocy społecznej przez grupę zobowiązanych powinno następować zgodnie z umową zawartą w trybie art. 103 ust. 2 u.p.s. Oznacza to przede wszystkim konieczność istnienia umowy, w której ustalone zostały parametry płatności owych osób za pobyt w domu pomocy społecznej członka ich rodziny. Istnienie umowy jest niezbędnym elementem do tego aby po stronie gminy powstało uprawnienie do domagania się zwrotu poniesionych przez gminę wydatków w trybie przepisu art. 61 ust. 3 u.p.s. Bez zawarcia umowy nie istnieje możliwość postawienia komukolwiek z owych osób zarzutu niewywiązania się z obowiązku ponoszenia opłat z tytułu pobytu w dps członka rodziny”.

W przypadku przyjęcia danej osoby do domu pomocy społecznej jest wydawana stosowna decyzja, w której określa się również wysokość kwoty odpłatności. Ta pierwotna decyzja powinna być doręczona do członków rodziny, aby mieli oni świadomość z jaką opłatą wiąże się pobyt w DPS i że organ może w przyszłości wystąpić do nich o stosowne opłaty. Bardzo często owa decyzja nie jest doręczana nikomu poza pensjonariuszem, co stanowi błąd formalny. Ponadto brak doręczenia takowej decyzji rzutuje także na możliwość domagania się zwrotu opłat za okresy przed wydaniem decyzji ustalającej zobowiązanie członka rodziny.

Organ może także naruszyć procedurę związaną z wydawaniem decyzji ustalającej zobowiązanie członka rodziny mieszkańca DPS np. w ogóle organ pominie kwestię związaną z zawarciem umowy, czy nie dokona sprawdzenia sytuacji majątkowej osoby zobowiązanej. Ustawa o pomocy społecznej wprost przewiduje konieczność przeprowadzenia wywiadu środowiskowego u osób zobowiązanych, więc jego zaniechanie będzie naruszeniem procedury.

Autor: Rafał Kuźma
Radca Prawny/Doradca Obywatelski/Mediator

8. Protest wyborczy

Protest wyborczy do Sądu Najwyższego może wnieść każdy, kogo nazwisko w dniu wyborów było umieszczone w spisie wyborców. Nie ma możliwości skutecznego złożenia protestu przed ogłoszeniem wyników wyborów w Dzienniku Ustaw. Nie jest dopuszczalna forma elektroniczna. Sąd Najwyższy podkreśla, że niedopuszczalne jest wniesienie protestu wyborczego w formie innej niż pisemna, tj. przez faks, e-mail, a nawet ePUAP.

Protest można wnieść z powodu dopuszczenia się przestępstwa mającego wpływ na przebieg głosowania, ustalenie wyników głosowania lub wyborów oraz naruszenia przepisów Kodeksu wyborczego dotyczących głosowania, ustalenia wyników głosowania lub wyników wyborów i mającego wpływ na wynik wyborów.

W proteście wyborczym należy sformułować konkretne zarzuty wskazujące, jakie przepisy Kodeksu wyborczego i w jaki sposób zostały naruszone albo jakie przestępstwo przeciwko wyborom zostało popełnione. Wnoszący protest powinien w nim również przedstawić lub wskazać konkretne dowody, na których opiera swoje zarzuty.

Termin

Protesty przeciwko ważności wyborów do Sejmu Rzeczypospolitej i do Senatu Rzeczypospolitej wnoszą się do Sądu Najwyższego na piśmie w terminie 7 dni od dnia ogłoszenia wyników wyborów przez Państwową Komisję Wyborczą w Dzienniku Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej. Jak zostało już na wstępie wskazane, nie ma możliwości skutecznego złożenia protestu przed ogłoszeniem wyników wyborów.

Sposób wniesienia protestu

Protest wyborczy można złożyć bezpośrednio do Sądu Najwyższego. Punkt Obsługi Interesantów (stanowisko ON39) w budynku Sądu Najwyższego w Warszawie przy pl. Krasińskich 2/4/6. jest czynny od poniedziałku do piątku w godzinach 8.30 – 15.30. Na czas składania protestów Sąd Najwyższy wprowadza specjalne udogodnienia dla osób ze szczególnymi potrzebami mających zamiar składania protestów wyborczych.

Protest wyborczy można nadać w polskiej placówce pocztowej operatora wyznaczonego w rozumieniu Ustawy z dnia 23 listopada 2012 r. - Prawo pocztowe. Decyzją Prezesa Urzędu Komunikacji Elektronicznej operatorem wyznaczonym na lata 2016-2025 jest Poczta Polska. Protest nadany u innego operatora musi wpłynąć do Sądu Najwyższego przed upływem terminu do jego wniesienia, dlatego też wysłanie protestu np. kurierem nie gwarantuje zachowania terminu do jego wniesienia.

Wyborcy przebywający za granicą lub na polskim statku morskim mogą złożyć protest odpowiednio właściwemu terytorialnie konsulowi lub kapitanowi statku. Tacy wyborcy muszą

dołączyć do protestu zawiadomienie o ustanowieniu swojego pełnomocnika zamieszkałego w kraju lub pełnomocnika do doręczeń zamieszkałego w kraju. Protest nadany do konsula wysłany pocztą zagraniczną lub kurierem musi wpłynąć do urzędu konsularnego przed upływem terminu do wniesienia protestu.

Kto może wnieść protest?

Prawo wniesienia protestu wyborczego przysługuje określonej grupie podmiotów. Są nimi: wyborca, pełnomocnik wyborczy oraz przewodniczący właściwej komisji wyborczej. Nie ma możliwości wniesienia protestu przez inny podmiot np. spółkę, fundację, związek, itd. Skarżący nie mają obowiązku ustanowienia profesjonalnego pełnomocnika (adwokat, radca prawny), mogą wnieść protest osobiście.

Wymogi formalne

Do rozpoznania protestu wyborczego należy spełnić wszystkie wymogi formalne, które są określone w Kodeksie wyborczym. protest musi też spełniać ogólne warunki pisma procesowego określone w art. 126 i następnym Kodeksie postępowania cywilnego. Chodzi w szczególności o:

- oznaczenie podmiotu wnoszącego protest z podaniem jego adresu i numeru PESEL;
- oznaczenie, w którym z obwodów do głosowania na obszarze danego okręgu wyborczego w spisie wyborców było umieszczone imię i nazwisko wnoszącego protest;
- oznaczenie pełnomocnika wraz ze wskazaniem jego adresu (do protestu należy dołączyć dokument pełnomocnictwa);
- wniosek o stwierdzenie nieważności wyborów/wyborów w danym okręgu wyborczym/wyboru posła/wyboru senatora;
- zarzuty;
- przedstawienie lub wskazanie dowodów, na których oparto zarzuty;
- uzasadnienie zarzutów;
- własnoręczny podpis skarżącego lub jego pełnomocnika.

Jeżeli protest wyborczy składa osoba przebywająca za granicą lub na polskim statku morskim – protest musi dodatkowo zawierać oznaczenie pełnomocnika zamieszkałego w Polsce lub pełnomocnika do doręczeń zamieszkałego w Polsce wraz ze wskazaniem ich adresów.

Procedura rozpoznawania protestów wyborczych

Sąd Najwyższy rozpoznaje protesty w składzie 3 sędziów, w postępowaniu nieprocesowym, którego uczestnikami są wnoszący protest, przewodniczący właściwej komisji wyborczej albo jego zastępca (w praktyce Przewodniczący Państwowej Komisji Wyborczej oraz przewodniczący właściwej Okręgowej Komisji Wyborczej) i Prokurator Generalny.

Co do zasady, Sąd Najwyższy rozpoznaje protesty na posiedzeniu niejawnym, w którym udział biorą wyłącznie sędziowie, bez możliwości uczestniczenia w nim osób trzecich. Z ważnych przyczyn,

protesty mogą zostać skierowane do rozpoznania na posiedzeniu jawnym (tj. na rozprawę), w którym mogą wziąć udział uczestnicy postępowania, a także przedstawiciele mediów oraz publiczność.

Jeżeli w toku rozpoznawania protestu pojawi się konieczność przeprowadzenia postępowania dowodowego, wydawane jest postanowienie o dopuszczeniu i przeprowadzeniu dowodu np. z zeznań świadków czy oględzin kart do głosowania – dobór środków dowodowych jest przy tym uzależniony od zgłoszonych przez wnoszącego protest wniosków i okoliczności konkretnej sprawy. W praktyce przeprowadzenie dowodów zlecane jest przez Sąd Najwyższy innym sądom – sądom rejonowym lub sądom okręgowym – a w dotychczasowych odezwach o udzielenie pomocy prawnej wskazywano na konieczność przeprowadzenia tych dowodów na posiedzeniu jawnym. Wyznaczenie posiedzenia jawnego i bezpośrednie przeprowadzenie postępowania dowodowego przed Sądem Najwyższym uwarunkowane jest względami ekonomii procesowej.

Co może orzec Sąd Najwyższy?

SN może pozostawić protest bez dalszego biegu, co oznacza, że protest z przyczyn formalnych nie może zostać rozpoznany merytorycznie. Chodzi o sytuacje gdy protest wniesiony zostanie przez osobę do tego nieuprawnioną lub nie spełnia warunków formalnych. Bez dalszego biegu SN pozostawia też protest dotyczący sprawy, co do której Kodeks wyborczy przewiduje możliwość wniesienia przed dniem głosowania skargi lub odwołania do sądu lub do Państwowej Komisji Wyborczej.

Jeżeli protest spełnia warunki formalne, to SN wydaje postanowienie w jego sprawie. Sąd może uznać, że protest jest niezasadny lub zasadny. W tym drugim przypadku Sąd Najwyższy wskazuje, czy stwierdzone nieprawidłowości miały wpływ na wynik wyborów.

Uchwała w sprawie ważności wyborów

Po rozpoznaniu wszystkich protestów wyborczych Sąd Najwyższy w składzie całej Izby Kontroli Nadzwyczajnej i Spraw Publicznych, na podstawie sprawozdania z wyborów przedstawionego przez Państwową Komisję Wyborczą oraz opinii wydanych w wyniku rozpoznania protestów, rozstrzyga o ważności wyborów oraz o ważności wyboru posła lub senatora, przeciwko któremu wniesiono protest. Rozstrzygnięcie przybiera formę uchwały, która wydawana jest nie później niż w 90. dniu po dniu wyborów, na posiedzeniu jawnym z udziałem Prokuratora Generalnego i Przewodniczącego Państwowej Komisji Wyborczej. W posiedzeniu jawnym mogą uczestniczyć przedstawiciele mediów, a także publiczność.

Autor: Rafał Kuźma

Radca Prawny/Doradca Obywatelski/Mediator

9. Wykorzystywanie własnego sprzętu w pracy

Coraz częstszą praktyką jest wykorzystywanie przez pracowników własnego prywatnego sprzętu oraz samochodu w ramach wykonywanych na podstawie umowy o pracę czynności służbowych. Najczęściej używane przez pracowników w celach służbowych są ich samochody, telefony oraz komputery.

Przepisy Kodeksu pracy

Przepisy kodeksu pracy dają wprost odpowiedź w zakresie wykorzystywania własnego sprzętu przez pracownika do świadczenia pracy zdalnej. I tak, pracodawca jest obowiązany zapewnić pracownikowi wykonującemu pracę zdalną materiały i narzędzia pracy, w tym urządzenia techniczne, niezbędne do wykonywania pracy zdalnej. Jednak strony mogą ustalić zasady wykorzystywania przez pracownika wykonującego pracę zdalną materiałów i narzędzi pracy, w tym urządzeń technicznych, niezbędnych do wykonywania pracy zdalnej, niezapewnionych przez pracodawcę, spełniających wymagania określone w rozdziale IV (Maszyny i inne urządzenia techniczne) działu dziesiątego (Bezpieczeństwo i higiena pracy). Warunkiem korzystania z prywatnego sprzętu pracownika jest zatem, aby prywatne urządzenia techniczne i inne narzędzia pracy pracownika wykorzystywane przez niego do pracy zapewniały bezpieczeństwo pracy.

Umowa o wykorzystywanie własnego sprzętu

Niewątpliwie, jeżeli pracownik wykorzystuje własny sprzęt do wykonywania obowiązków służbowych, co odbywa się za wiedzą i zgodą jego pracodawcy, między stronami dochodzi w sposób dorozumiany do zawarcia nienazwanej umowy o wykorzystywanie własnego sprzętu do zadań służbowych (art. 300 kodeksu pracy w zw. z art. 353[1] kodeksu cywilnego i w zw. z art. 60 k.c.). Umowa taka staje się częścią łączącej strony umowy o pracę. Z zasady swobody kontraktowej wynika, że strony mogą stosunek umowny ułożyć według swojego uznania. Jednak pamiętać należy, że treść lub cel tej umowy nie może sprzeciwiać się właściwości (naturze) stosunku, ustawom ani zasadom współżycia społecznego (art. 353[1] k.c.). Nieważne są również postanowienia mające na celu obejście ustawy (art. 58 § 1 k.c.). Sąd oceni zgodność treści zawartej umowy według powyższych kryteriów.

Z istoty umowy o pracę wynika generalnie odpłatność wszystkich czynności wykonywanych na rzecz pracodawcy, za co pracownik powinien otrzymać godziwe wynagrodzenie. Podstawowym obowiązkiem zatrudniającego jest ponoszenie wszelkich kosztów związanych z pracą, których nie może przerzucać na pracownika. Postanowienie o nieodpłatnym wykorzystywaniu własnego sprzętu do zadań służbowych może być więc uznane przez sąd za sprzeczne z właściwością (naturą) stosunku pracy.

Ekwiwalent za wykorzystywanie własnego sprzętu

Sąd rozważy przede wszystkim, czy w świetle wszystkich postanowień łączącej strony umowy o pracę brak wypłaty ekwiwalentu jest zgodny z zasadami współżycia społecznego. Pod uwagę weźmie w szczególności wysokość pobieranego przez pracownika wynagrodzenia oraz koszty użytkowania sprzętu.

Jeżeli zatrudniony pobiera relatywnie wysokie wynagrodzenie, a koszty używania własnego sprzętu do celów służbowych są niewielkie, to może uznać, że nie doszło do naruszenia zasad współżycia społecznego. Jeżeli natomiast koszty te są wysokie przy relatywnie niskim wynagrodzeniu, treść umowy może uznać za naruszającą zasady współżycia społecznego.

Zgodnie z Kodeksem pracy, Regulamin pracy, określając prawa i obowiązki pracodawcy i pracowników związane z porządkiem w zakładzie pracy, powinien ustalać w szczególności wyposażenie pracowników w narzędzia i materiały. Z powyższego wynika zatem, iż możliwość korzystania z własnego sprzętu powinna wynikać już z regulaminu pracy. Pracownik powinien jednak każdorazowo wyrazić na to zgodę i korzystanie z prywatnego sprzętu powinno wynikać z indywidualnej umowy/porozumienia z takim pracownikiem. Pracownika nie można bowiem zmusić do wykorzystywania własnego sprzętu. Nawet jeżeli strony nie zawarły umowy/porozumienia w tym przedmiocie w formie pisemnej, to jak zostało już wspomniane powyżej, między stronami dochodzi w sposób dorozumiany do zawarcia umowy/porozumienia o wykorzystywanie własnego sprzętu do zadań służbowych.

Należy podkreślić, iż brak ekwiwalentu stanowiłby przerzucanie na pracownika kosztów pracy. Takie koszty ponosi bezwzględnie pracodawca, zwłaszcza, że do obowiązków pracodawcy należy dostarczenie pracownikowi sprawnych i bezpiecznych narzędzi pracy. Idąc dalej, strony nie mogą postanowić, że ekwiwalent pieniężny za wykorzystywanie prywatnych narzędzi nie przysługuje pracownikowi, gdyż taka treść porozumienia sprzeciwiałaby się właściwości (naturze) stosunku pracy, a tym samym również ustawie i zasadom współżycia społecznego. Nieważne są postanowienia mające na celu obejście ustawy.

Obowiązki pracodawcy w związku z pracą zdalną pracownika

Należy wskazać, iż pracownikowi wykonującemu pracę zdalną przysługuje ekwiwalent pieniężny w wysokości ustalonej z pracodawcą. Dodatkowo, obowiązek pokrycia przez pracodawcę kosztów związanych z wykonywaniem pracy zdalnej oraz obowiązek wypłaty ekwiwalentu będzie mógł być zastąpiony obowiązkiem wypłaty ryczałtu, którego wysokość będzie odpowiadać przewidywanym kosztom ponoszonym przez pracownika w związku z pracą zdalną. Oznacza to, że wynikający z Kodeksu pracy ustawowy obowiązek pracodawcy dostarczenia pracownikowi w naturze sprzętu i usług niezbędnych do wykonywania pracy zdalnej może być zastąpiony obowiązkiem zapłaty stosownej kwoty pieniężnej, jeżeli wynika to z ustalenia stron.

Kwestie podatkowe

Warto w tym miejscu zwrócić uwagę, że zapewnienie pracownikowi wykonującemu pracę zdalną przez pracodawcę materiałów i narzędzi pracy, w tym urządzeń technicznych, niezbędnych do

wykonywania pracy zdalnej, pokrycie kosztów związanych z wykonywaniem pracy zdalnej przez pracownika i wypłata ekwiwalentu pieniężnego lub ryczałtu nie stanowią przychodu w rozumieniu przepisów ustawy z dnia 26 lipca 1991 r. o podatku dochodowym od osób fizycznych. Oznacza to, że od ww. kwoty nie zapłaci się podatku dochodowego, ani składek na ubezpieczenia społeczne.

Wolne od podatku dochodowego są ekwiwalenty pieniężne za używane przez pracowników przy wykonywaniu pracy narzędzia, materiały lub sprzęt, stanowiące ich własność. Jednocześnie podstawy wymiaru składek nie stanowią ekwiwalenty pieniężne za użyte przy wykonywaniu pracy narzędzia, materiały lub sprzęt, będące własnością pracownika.

Ochrona informacji poufnych

Trzeba pamiętać, że korzystanie z narzędzi i materiałów, których nie zapewnił pracodawca, powinno zawsze nastąpić z poszanowaniem i ochroną informacji poufnych, innych tajemnic prawnie chronionych (tajemnice przedsiębiorstwa, dane osobowe) oraz informacji, których ujawnienie mogłoby narazić pracodawcę na szkodę.

Autor: Rafał Kuźma
Radca Prawny/Doradca Obywatelski/Mediator